

Bones pràctiques d'intervenció amb immigració i interculturalitat

Bones pràctiques amb immigració i interculturalitat

Els contextos relacionals dels
adolescents i joves a Catalunya:
es pot evitar la radicalització?

2018, Atlàntida, professionals per la interculturalitat
Barcelona
Tel: 93 423 42 04
atlantidamigra@gmail.com
www.atlantida.migra.org

Transcripció i edició: **inpacte.com**
Impressió: UAN · TU · TRI, Disseny i comunicació

INAUGURACIÓ DE LA JORNADA.....	4
TAULA-DEBAT: LA CONSTRUCCIÓ IDENTITÀRIA DELS JOVES DES DE DIFERENTS PERSPECTIVES	8
Diálogos sobre personalidad, identidad y narrativa	10
Contextos i exclusió social en els adolescents i joves.....	17
El mirall social: experiències, trajectòries, i identitats de joves marroquins	20
TAULA-DEBAT: EXPERIÈNCIES INTERCULTURALS AMB JOVES EN L'ÀMBIT TERRITORIAL.....	26
Casal d'Infants del Barri de Raval de Barcelona	27
Jove, musulmà i mercat de treball	30
Reflexions des de Ripoll per un nou model de convivència	34
CONCLUSIONS, REPTES, I PROPOSTES DE FUTUR	41

INAUGURACIÓ DE LA JORNADA

Montserrat Feu

Presidenta de l'Associació “Atlàntida, professionals per la Interculturalitat”

Bon dia a tothom. En primer lloc, en representació de la Junta de la nostra associació, volia donar-vos la benvinguda i agrair la vostra presència i participació en aquesta Jornada, en que considerem molt important el gran interès que hi ha hagut de participar. L'any passat, vàrem fer una primera jornada sobre Bones Pràctiques d'Intervenció amb Immigració i Interculturalitat, en la que vàrem treballar tres grans temes: Ensenyament, Salut i Inserció social. En l'avaluació feta pels participants, aquests van plantejar continuar reflexionant sobre el tema de les bones pràctiques d'intervenció i ens vam plantejar fer aquesta segona jornada. Però, què ha passat aquest any? Ens vàrem trobar el mes d'agost amb els atemptats que tots coneixem i ens semblava que parlar de bones pràctiques en general potser no era tan correcte, sinó que era el moment de poder-nos plantejar fer una reflexió, sobretot centrada en els temes dels processos de construcció de la identitat dels adolescents i joves al nostre país. Penso que és un tema que va lligat a la immigració però que també va lligat a tot en general, perquè, com tots sabem, tenim una població molt diversa. Hem tingut immigració interior i hi ha hagut al llarg del segle passat molts moviments. És una reflexió que ens permeti avançar, sobretot en els aspectes preventius, com es pot evitar la radicalització que veiem avui. Veurem el tema des de dos grans àmbits: una taula de debat sobre aspectes generals de la construcció de la identitat des de diferents perspectives i una segona taula sobre projectes d'intervenció al territori.

Hem tingut la sort de poder comptar amb la gent del Ripollès, del Maresme i de Barcelona. Vam escollir també entre molts dels projectes que s'estan portant a terme a Barcelona, el del Casal d'Infants del Raval de la Ciutat Vella, per tot el treball que fa anys que estan fent. El tema dels atemptats ens ha confrontat amb el fet que eren nois adolescents i joves que havien tingut pocs processos d'escolarització, però potser el que més ha fallat és aquesta mirada comunitària de veure amb quins grups es relacionaven, com és tot el tema que ens confronta els treballadors socials en general i a tothom. El tema del treball en xarxa.

En la jornada d'avui crec que podem dir que Catalunya és un país d'acollida i una societat diversa que l'hem construït entre tots. Formada pel que en diem les identitats múltiples i això suposa un canvi de mirada sobre la intervenció i també crec que cal detectar l'esforç que podem constatar amb el públic que tenim, l'esforç que hem fet i han fet els professionals. Sovint amb molts pocs mitjans però amb una mirada en aquest sentit, en la gent que ha estat o està implicada.

Des de la nostra associació volem continuar treballant per a la societat i per al nostre país, per garantir els drets per a tothom i també vetllar pel compliment dels deures. Així mateix, per avançar en els processos de prevenció dels riscos socials individuals, especialment dels joves, impulsant polítiques integradores. Ens oferim a les administracions a col·laborar, a continuar treballant en aquest sentit. Aquesta jornada ha hagut de tancar la inscripció, perquè hi ha hagut molta demanda i ens hem plantejat fer una segona edició per poder oferir a la gent que no ha pogut venir.

També volem agrair especialment a la Diputació de Barcelona la seva col·laboració i en la oferta del local així com a la Generalitat de Catalunya, per la seva continuada col·laboració des de la Secretaria d'Immigració en aquests últims anys.

En la primera Jornada vàrem fer una gravació del seu contingut i hem tingut l'oportunitat d'editar el *Quadern Atlàntida núm. 5*, amb tot el material, publicació que us oferim.

Oriol Amorós

Secretari d'Immigració, Igualtat i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya

Voldria fer un aclariment inicial d'un tema que no és exactament de la jornada, però em sento moralment obligat a fer-lo. Aquests dies no estem anant a actes públics perquè el Govern legítim de Catalunya ha estat durament represaliat. El Govern constituït democràticament, que respon a la voluntat dels electors a través del Parlament, està a la presó i en part a l'exili. Jo sóc del govern legítim i per tant algú pot dir què fas aquí en aquest moment que hi ha un govern il·legítim. Estem aquí per mantenir el mandat del Govern legítim i per fer costat a gent que té iniciatives, com les té l'Associació Atlàntida de professionals per a la interculturalitat. Vull agrair a l'associació la feina que fa i la seva sensibilitat per l'organització d'aquesta jornada.

Catalunya ha viscut un procés extraordinari de transformació demogràfica, el més important en termes quantitius de l'Europa del segle XXI, i ho ha fet reafirmant els seus valors, el valor de l'acollida com un valor central de la societat. Recordo l'entrevista al president Puigdemont a la televisió belga. Parlava dels valors i quan parlava de Catalunya deia: “els nostres valors són la llibertat, la democràcia i l'acollida”. Recordo la roda de premsa del 17 d'agost amb l'alcalde de Barcelona, el president Puigdemont i el vicepresident Junqueras. El primer que varen dir en un moment tan dolorós, tant especial, va ser evidentment exprémer les paraules, òbviament van ser de suport a les víctimes, als seus familiars, als seus amics, de rebuig al terrorisme, per descomptat. Però, en primer lloc, al veure què es faria, varen dir: “ens mantindrem en els nostres valors, no ens canviaran i els nostres valors són de societat oberta, de societat diversa, de país d'acollida”. Per tant, no puc més que sentir-me plenament identificat i voler ser conseqüent amb la política que els ciutadans han votat en aquest país, que és la dels valors d'acollida. Ja sé que ara per la força ens han imposat un altre govern que no pensa així, però que els catalans han votat ser un país amb aquest valor com a valor central. Hem viscut una gran transformació demogràfica i ben diferent del que ha passat a molts altres llocs d'Europa i aquesta gran transformació demogràfica no ens ha fet reactius a aquest fenomen, sinó que ens ha fet entendre aquest fenomen com un element estructural de la nostra societat, com un element identificatiu fins i tot d'identitat de la nostra societat i l'hem convertit en un dels nostres valors centrals.

Hi ha molts reptes que tenim per entomar, em sembla que el repte principal que tenim a cobrir és la igualtat d'oportunitats dels fills i filles de la immigració. Els principals problemes que tenim deriven de la manca d'igualtat d'oportunitats de totes les persones amb relació al seu origen. L'origen compta a l'hora de trobar feina, no ens enganyem, l'origen té a veure amb el resultat escolar, si l'origen té a veure amb la possibilitat de representació política, no sé si encara hi ha molta desigualtat per raó d'origen o encara hi ha molta igualtat per raó d'entorn sociocultural o cultural lingüístic, en què tot identificant aquestes diferències i superar-les i cobrir-les seria el més important que podem fer.

Davant d'aquestes diferències que són evidents hi ha algunes dades que alguns m'heu sentit dir moltes vegades, però no em puc estar de repetir-les, perquè em sembla que les hem de ficar aquí fins que no les tinguem resoltes, doncs no podem descansar. Com és que alguns anys la taxa d'atur entre les persones d'origen estranger o de nacionalitat estrangera duplica i triplica la taxa d'atur dels nacionals o que el resultat escolar és una dada que normalment no s'explica gaire. Jo crec que els problemes si no s'expliquen no es poden resoldre.

Durant el curs 2015-16 a Catalunya, la taxa de nens no graduats en el quart d'ESO amb nacionalitat espanyola era del 9,9 per cent. És una xifra que no està malament però en canvi els nois i noies de l'Europa Comunitària no graduats representaven el 18 per cent i de la resta d'Europa el 28 per cent, de Llatinoamèrica un 32 per cent, un 33 per cent del nord d'Àfrica, bàsicament marroquins, i subsaharians un 41 per cent. És cert que aquestes dades han anat millorant els últims anys, és a dir són horribles però cinc anys enrere ho eren més. Però és cert que ens expliquen que tenim una gran desigualtat i que tenim un gran repte per construir. Jo estic absolutament convençut que si som capaços de construir igualtat d'oportunitats, ben convençut no per un acte de fe, sinó per un acte d'observació, és a dir, una observació del que ha passat a Catalunya, podem estar entre els millors països del món.

Catalunya no és un país en què la immigració sigui una cosa nova. Catalunya és un país en què processos com el que acabem de viure els hem viscut amb altres elements qualitius. Hi ha elements que són iguals i hi ha elements que són diferents, però quantitativament amb la mateixa magnitud dues vegades al llarg del segle XX. Per tant, això ja ho hem fet i també hem vist que tenim l'avantatge de que un procés migratori format majoritàriament per persones que venen de l'estranger o de fora d'Europa ja l'han viscut altres països europeus.

En la segona meitat del segle XX podem observar el què ha passat a França, el que ha passat al Regne Unit, el que ha passat a Holanda, el que ha passat a Alemanya, el que ha passat a Dinamarca, i als països escandinaus. La mobilitat social a vegades senzillament vol dir l'oportunitat de veure món, l'oportunitat de participar en molts espais de la societat. No hi ha mobilitat social sense cobrir els mínims de subsistència amb uns mínims de qualitat de vida. Cal apreciar aquesta mobilitat social que en part és econòmica i en bona part també és relacional. Aquelles persones que han tingut mobilitat social han acabat esdevenint de tot en la nostra societat, fins i tot president de la Generalitat, i han fet coses entre els empresaris més importants de Catalunya i entre moltes associacions.

A vegades es desenvolupen actituds reactives envers la societat d'acollida i aquestes actituds reactives es poden expressar de moltes maneres, en funció del moment, en funció del grup sociocultural, en funció de les pràctiques d'aquest grup, en funció dels seus referents internacionals, en funció de moltes coses. Però quan no hi ha mobilitat social, de vegades, no sempre, es desenvolupen actituds reactives contra la societat d'acollida i això ens ha passat a Catalunya, ha passat a l'Europa del sud. A França és molt visible, al Regne Unit és bastant visible i ha passat a molts llocs. Per tant, el que hem de fer està claríssim, tenir igualtat d'oportunitats per a tothom. Almenys tenim el full de ruta, perquè si tenim mobilitat social per a tothom, serem el millor país del món, el millor, no en tingueu cap dubte. Tenim la predisposició de ser-ho, tenim una actitud col·lectiva, tenim un discurs col·lectiu per interpretar el que ens ha passat. És molt diferent el que ha passat a l'agost a Catalunya del que ha passat en altres llocs. I no ho vull dir amb cofoisme, ho vull dir molt conscient de que hi ha coses que no les fem prou bé i que hi ha moltes coses que hem de millorar, però també és veritat que la interpretació col·lectiva dels fets és molt diferent. Aquí a ningú se li ha passat pel cap de dir “per això que ens ha passat a l'agost, doncs anem a bombardejar a no sé qui que viu a 3.000 quilòmetres. Algú de vostès li ha passat pel cap aquesta solució? Doncs hi ha països on aquest ha estat el missatge. “Com que ens ha passat el que ha passat a molts llocs, a partir d'ara ens convertirem en uns històrics de la seguretat i posarem detectors de metalls a les portes de les escoles”. No és cap bogeria, ha passat a molts llocs.

No vull menystenir la qüestió de la seguretat, en absolut, la seguretat és el bé primer que ha de garantir un poder públic a Catalunya. Perdoneu les continuades referències polítiques, ho sento no ho faig mai però ara no ho puc evitar. La seguretat no es va garantir als catalans el mes d'octubre, la seguretat es va garantir als catalans el mes d'agost pel cos dels Mossos d'Esquadra. Jo crec que Catalunya té aquesta predisposició a fer bé, però també tenim els mateixos problemes socials que d'altres països que han acabat molt malament. Per tant, compte amb el cofoisme, perquè algunes de les dades són molt preocupants, perquè àmplies capes de persones a Catalunya avui no tenen mobilitat social i no participen per exemple de jornades com aquesta. Volem mobilitat social per a tothom i volem igualtat social per a tothom. Ens hem de trencar les banyes per aconseguir l'èxit escolar a l'escola. Em sembla que està bé tenir un ordre de prioritats de la política social.

Jo vinc del departament de la Dolors Bassa de Treball, Afers Socials i Famílies i per tant nosaltres ens dediquem a les polítiques socials. Totes les polítiques socials tenen una base educativa. Aquí molts deuen ser d'entitats socials i molts dels ajuntaments. Accions educatives, que si les haguéssim fet abans ens hauria anat millor, si algunes que hauríem pogut fer dins del sistema educatiu no haguessin quedat pendents. Per tant, cal fer tres coses:

Primer: igualtat d'oportunitats per a tothom. Inclusió, volem tothom a dins i ningú fora. Segon: interacció, ens hem de trobar. No només en els espais on és obligat trobar-se. Cal trobar-nos també en els espais on no és obligat trobar-se. Ens hem de trobar i hem de viure junts i ens hem de preguntar per què no ens trobem junts en els espais de lleure, per què no ens trobem junts en tots els àmbits professionals, per què no ens trobem junts en els àmbits de participació social i en els àmbits de participació política. Per què no estem junts en tants i tants àmbits, encara.

I la tercera cosa que hem de fer és plantar cara a l'odi, no deixar passar l'odi. Torno a fer una referència a l'actualitat: en els últims 30 dies hi ha hagut 106 actes d'odi, en aquest cas contra la catalanitat als carrers de Catalunya, 106 actes de violència. Jo respecto les idees de tothom, però cap que s'expressi a través de la violència i de l'odi. Ens preocupa que avui hi hagi nens i nenes de Catalunya que quan van pel carrer amb la seva mare, si la seva mare vesteix d'una manera que expressa a quina religió pertany, han de suportar insults, comentaris despectius o mirades de desconfiança. O bé guardes de seguretat que et vigilen al supermercat, cotxes que posen el pestell quan passes al costat, gent que canvia de vorera, gent que no s'asseu al teu costat al metro. Des de l'agost cap aquí, hi ha una cosa que crec que és bo que la sapigueu tots perquè explica moltes coses, no es pot explicar una cosa tan complexa amb un únic factor.

Aquests nens i nenes, aquests adolescents i joves, com es construeixen amb aquestes percepcions cap a la formació de la personalitat adulta? Quines “ofertes” troben per construir la seva identitat? També hem de dir molt clarament que cap d'aquestes situacions justifiquen un acte violent. És evident que existeix una responsabilitat última que és individual. Ara és la nostra feina ajudar a les persones i als joves en especial en el procés de construcció de la identitat adulta. És la nostra feina i no pel risc d'atemptats, que estadísticament és un risc molt petit, sinó per la necessitat de construir una societat cohesionada i igualitària. És per això que n'hem de parlar i és per això que agraeixo a l'Associació Atlàntida, professionals per la Interculturalitat, que hagi organitzat aquesta jornada. Mireu quin nom més maco, professionals per la interculturalitat, molt adequat, perquè segurament és el repte més important que tenim.

La nostra proposta és construir un sol poble unit i divers, a partir de la inclusió, de la interacció i del combat frontal contra el discurs de l'odi. Si sabem fer-ho, serem un gran país i si no, doncs, tindrem els mateixos problemes que han tingut els altres.

Gràcies a tots per ser-hi i animar-vos a tots a afrontar aquest repte conjuntament.

TAULA-DEBAT: LA CONSTRUCCIÓ IDENTITÀRIA DELS JOVES DES DE DIFERENTS PERSPECTIVES

Moderadora: Lourdes Vidal.
Directora de l'Àrea del Món Àrab de l'IEMED

Molt bon dia a tothom. Jo sóc directora de l'àrea del món àrab de l'Institut Europeu de la Mediterrània i la veritat és que estic encantada de compartir aquesta jornada amb vosaltres. Voldria agrair a l'associació Atlàntida que hagin implicat i fet participar l'IEMED a aquesta jornada. Ens hauria agradat moltíssim que fóssiu avui a casa nostra, però no ha sigut possible per problemes de disponibilitat de sales, però esperem que una propera vegada puguem acollir-vos i que iniciem una col·laboració que vincula el treball que estem fent nosaltres al fet de treballar en xarxa. Moltes vegades nosaltres hem organitzat actes sobre els musulmans europeus i probablement ens podem alimentar mútuament.

Comencem aquesta primera taula parlant de la construcció identitària dels joves des de diferents perspectives. Oriol Amorós ho ha dit amb la introducció, ho ha explicat i de fet crec que és el que justifica la pertinència d'aquesta sessió. Estem parlant de processos de construcció identitària en xavals molt joves, en adolescents. Jo, poc després dels atemptats del mes d'agost, vaig escriure un article al diari ARA en que intentava intuir, no intentava explicar-ho sinó explicar-me a mi mateixa, que és el que havia passat.

Juan Luís Linares, Lourdes Vidal, Saïd El Kadaoui Moussaoui i Jordi Pàmies

En el que havia succeït en aquests nois a Ripoll jo hi apuntava tres ruptures, que crec que van molt en la línia del que hem estat dient avui. La primera ruptura identitària, el fet de no saber qui sóc o no saber quin és el meu lloc a la societat. Fins i tot podríem dir alguna cosa que tots hem passat en algun moment de la vida, tots hem sigut adolescents i ens hem preguntat què som i hem fet alguna cosa per reafirmar-nos com a persones. En segon lloc, quins contextos en aquest procés de construcció identitària. Això pot ser molt més complicat i deixar-te en de terra de ningú, fet que pot ser aprofitat per elements molt negatius. Després parlava d'una ruptura generacional, i crec que aquí aquesta distància existeix entre una generació de pares i una generació de fills, d'uns nens molt connectats, molt oberts al món amb molt accés, i uns pares que segurament tenen dificultats per entendre aquesta realitat. Per tant, una segona ruptura generacional i després apuntava a una tercera ruptura, que probablement és més per els que ens dediquem a treballar, que és la ruptura política, la ruptura en els temes internacionals.

Doncs bé, crec que és més que oportú el començar a esbrinar com es construeixen aquests processos de construcció identitària, com es desenvolupen i quins són els elements que cal tenir en compte. Tenim amb nosaltres a:

Juan Luis Linares, psiquiatra i psicoterapeuta, de l'Escola de Teràpia Familiar de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau i que ha treballat molt intensament els temes de construcció de la identitat.

Saïd El Kadaoui Moussaoui, psicòleg, psicoterapeuta psicoanalític i escriptor, col·laborador en diversos mitjans de comunicació, que ha publicat diversos llibres i crec que ha viscut aquest procés de construcció identitària des d'una perspectiva personal i des d'una perspectiva professional.

Jordi Pàmies, professor del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la Universitat Autònoma de Barcelona, que treballa sobre aquests aspectes educatius.

Crec que podrem tenir tres visions que ens poden donar una imatge molt encertada de quins són aquests elements.

Juan Luis Linares, psiquiatra.

Escola de Teràpia Familiar de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona

Conversa entre Alberto Carreras i Juan Luis Linares¹

Estos diálogos se iniciaron tras una sesión de doctorado sobre la identidad, que Juan Luis Linares impartió en Zaragoza como profesor invitado de Alberto Carreras. Después han sido completados y redactados por medio de correos electrónicos. Partimos de un acuerdo básico respecto a la teoría de Juan Luis Linares sobre la identidad personal. Pero la diferencia y el debate surgen a propósito del concepto “identidad cultural”, acerca de si es o no adecuado en su uso sociopolítico o si es útil para la psicoterapia. Juan Luis Linares es más crítico con la idea de identidad cultural, mientras que Alberto Carreras quiere salvar los conceptos de identidad social o cultural, sacándolos de su uso mitológico para hacerlos operativos.

Nuestra conversación comienza sobre los acuerdos preliminares.

Alberto Carreras: Me ha parecido muy afortunada tu visión de la personalidad. Si mal no recuerdo, la has definido como la “experiencia relacional acumulada”, fusionando así la experiencia individual con el mundo de las relaciones, en lugar de oponerlos, como se hacía en los primeros tiempos de la terapia familiar. Podríamos decir que la personalidad es la cristalización del mundo relacional de cada uno.

Incluso lo genético –ese substrato biológico que hace posible nuestra vida y nuestra conducta- queda subsumido por lo relacional, esto es, por nuestras interacciones con los demás. Tu definición me recuerda aquello de que “el hombre es el conjunto de sus relaciones sociales”; pero tus palabras tienen en cuenta, además, la historia de esas relaciones cuando te refieres a la personalidad como experiencia “acumulada”. ¿Quieres precisar algo sobre ello?

Juan L. Linares: Uno es la idea, que parece obvia pero no lo es, de que la *personalidad es la dimensión individual de la experiencia relacional acumulada*. No es obvia porque supone un necesario reconocimiento de que los psicoterapeutas no trabajamos con relaciones en abstracto, sino con individuos en relación. Y hay gente que se empeña en hablar de personalidades colectivas. Mi propuesta, en cambio, supone volver al *Bateson* de la *mente relacional* o a la lógica, también batesoniana, de la *cismogénesis*: definir al individuo desde la relación, no negarlo con la relación como pretexto.

El otro matiz es que todo ello se produce *en diálogo entre pasado y presente*. Me parece necesario porque los humanos somos seres históricos, pero no esclavos del pasado, ya que contamos con la maravillosa posibilidad de redefinirlo desde el presente. Es una función cultural y, como tal, típicamente humana, aunque existe una versión biológica que compartimos con las restantes especies animales: la capacidad de mutar. Ocurre que, a veces, nos extralimitamos en nuestra posibilidad de redefinir el pasado y pretendemos redefinir la historia (¡eso no lo harían jamás los pobres animalitos!), dando lugar a aberraciones de todos conocidas, como la Enciclopedia Soviética, que se inventaba la historia en cada edición. La capacidad de redefinir el pasado, sin embargo, es fundamental para el cambio, y, en consecuencia, el más valioso aliado de la actividad psicoterapéutica.

A.C. También me ha parecido interesante, como siempre desde que publicaste tu libro, la distinción entre *identidad* y *narrativa*, a las que consideras como dos estratos dinámicos de la personalidad, con diferente “profundidad” o con un “peso” diferente y con desigual ritmo de cambio. Retengo especialmente eso de “dinámicos” porque ni siquiera el núcleo central (*identidad*) resulta algo fijo, estático e inmutable.

Me parece que tu par *identidad* y *narrativa* conjuga bien, por un lado, el sentimiento de continuidad del “yo” a lo largo del tiempo y, por otro lado, la percepción de nuestros continuos cambios, la adopción de nuevos roles y narrativas sociales y la desaparición de otros.

¹ Reproduim aquest text en substitució de la intervenció de Juan Luis Linares a la jornada, degut a la impossibilitat de recuperació de la gravació de la mateixa, degut a problemes tècnics.

Al integrar ambos estratos se evita la confrontación entre la visión clásica de una personalidad fija y rígida, por un lado, y la disolución de la personalidad que nos presentan muchas teorías postmodernas o construccionistas. Para estas últimas, la identidad es socialmente construida y uno la va negociando –consigo mismo y con los otros- según el momento, el contexto, el estado de ánimo, etc. Intenta unificar la experiencia presente, pero es plural. Incluso su continuidad en el tiempo es un constructo mental. No hay un “self” sino muchos “selves” (Gergen y Davis, 1985; Gergen, 1991; Anderson, 1997, Strawson, 1997).

¿Quieres corregirme en algo estas apreciaciones mías, o comentarlas más?

J.L.L. La narrativa constituye algo así como el tejido conectivo de la personalidad. Pero la narrativa "en bruto" no permite el desarrollo de una estructura. Para ello necesita un principio organizador o jerárquico, el órgano rector, el núcleo duro, el punto de anclaje o como lo queramos llamar: es la identidad.

La identidad es un producto narrativo especializado que, probablemente se empieza a desarrollar muy precozmente (primeros meses de vida intra o extrauterina) y no se termina nunca. La especialización identitaria se produce, desde la narrativa, dirigida por la nutrición relacional: vivencia de ser complejamente amado (o de participar en una relación complejamente amorosa). Y ello ocurre en el contexto de unos sistemas relacionales, empezando por la familia de origen, dotados de una organización y una mitología que definen el proceso.

La personalidad es, pues, ese binomio narrativo/identitario generado en un contexto experiencial regido por la nutrición relacional. La cual, a su vez, es definida por la organización y la mitología de los sistemas de pertenencia y, especialmente, de la familia de origen.

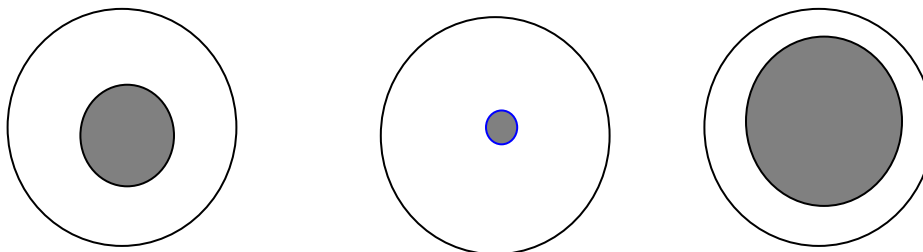
A.C. Hace dos años utilizabas esta distinción entre identidad y narrativa para definir dos tipos de personalidad, según prevaleciera en ellos una u otra. También te servían para trazar unas líneas terapéuticas ¿Mantienes aún esas ideas o quieres matizarlas?

J.L.L. Siempre hay que matizar. No es que yo contrapusiera identidad y narrativa, en el sentido de que en unas personalidades predominara la una y en otras la otra. Mi discurso arranca de la identidad, o de lo que, para descartar toda tentación dicotómica, podríamos llamar *narrativa identitaria*, afirmando que su extensión o grado de desarrollo varía de unas personalidades a otras. La identidad no es un bien absoluto, por lo que la maduración o el desarrollo psicológico no consiste en tener “mucho” identidad. Se trata, por el contrario, de que la narrativa identitaria sea limitada pero coherente, pudiendo servir de amarre al conjunto de la personalidad. Ello no ocurre si la identidad está atrofiada o limitada a un mínimo, porque entonces pierde su capacidad de equilibrar a la narrativa no identitaria y, por ende, a la personalidad en su conjunto.

De forma muy simplificada, lo podríamos representar en el cuadro siguiente:

Tipo de identidad	Características de la personalidad	Patologías típicas	Fuentes configuradoras de estas patologías	Líneas directrices de la intervención terapéutica
Identidad hipertrófica que asfixia a las narrativas no identitarias	Inflexibilidad, rigidez fanatismo.	Trastornos Psicóticos.	Identidad configurada bajo el signo de la triangulación desconfirmadora y el no reconocimiento.	Destriangulación y reconfirmación. Fomento de diadas. Generar nuevas mitologías reconfirmantes y ampliar la narrativa no identitaria.
Identidad hipotrófica. Narrativas no identitarias escasas y dispersas.	Inconsistencia, dependencia, dificultad para establecer vínculos sólidos.	Sociopatías. Familia Multiproblemática.	Identidad configurada bajo el signo de la caotización.	Reconstrucción de una organización muy deteriorada y de una mitología casi inexistente. Consolidar las narrativas no identitarias.

A.C. Si te parece bien, podríamos utilizar estas figuras para representar la personalidad como dos círculos concéntricos: la identidad como núcleo y la narrativa como periferia. La primera figura representaría la personalidad normal, la segunda la personalidad con escasa identidad y la tercera la de una identidad excesiva y rígida.

Figs.1.1, 1.2 y 1.3. Personalidades con un núcleo identitario (representado por la parte central más oscura) normal, mínimo e hipertrofiado.

Me agrada también que aclares e insistas en que la dualidad identidad-narrativa no es tanto una oposición (o...o...) cuanto una distinción gradual (más o menos nuclear, importante, negociable, etc.). Pues la identidad no está exenta de narrativa. Lo importante es recalcar que hay narrativas más nucleares mientras que otras son más periféricas; es una diferencia de grado.

Me recuerda a una distinción sobre la que se habló mucho hace años; la que quería oponer lo genético a lo cultural dentro de nosotros. En realidad, más que oponerse, ambos factores se complementan, pues todo lo genético se desarrolla en un ambiente cultural y, al mismo tiempo, ningún aspecto cultural puede tener lugar en contra de lo genético biológico. De los genes depende la posibilidad de ser lo que somos, así como la de poder ser muchísimas otras cosas que no somos, o que no llegaremos a ser nunca. Pero al mismo tiempo todo lo genético, corporal e instintivo, está mediado por la cultura. Nuestro mismo cuerpo se desarrolla a lo largo de una historia y un contexto que lo va moldeando, pero además el significado o el valor que le atribuimos a él y a cada una de sus partes, está condicionado por la cultura social, familiar, etc.

De un modo semejante, y por volver a nuestro tema, también podemos decir que todo nuestro yo está impregnado de narrativa. Pero que algunas de estas narrativas son mucho más prioritarias que otras; es decir, más “nucleares” y son éstas las que denominamos *identitarias*.

J.L.L. Quiero hacer una advertencia. Dices bien que la identidad o núcleo de la personalidad no está exenta de narrativa y que no es inmutable, aunque constituya la parte de nuestra personalidad a la que no renunciamos sin traumatismos.

Tampoco tengo nada que oponer a la comparación que has hecho sobre la culturalidad de todo lo genético. Pero no quisiera crear confusiones; no deseo que alguien interprete que lo que yo llamo identidad se limita a “lo genético”. No quisiera que se entendiese mi modelo como una oposición entre identidad y cultura, con lo que nos meteríamos en otro terreno, el de las identidades culturales, cuyo uso en psicoterapia he criticado en varias ocasiones. Y lo he criticado, entre otras cosas, porque no creo que haya tales “identidades culturales”. Para mí la identidad es un concepto rigurosamente individual y lo que se llama identidad cultural no es sino mitología.

A.C. Bueno, puede ser un mito hablar de la identidad de una cultura, como si ésta fuese algo inmutable y permanente a lo largo del tiempo; como una de esas esencias creadas por los metafísicos, impresas en cada uno de los individuos. Sería mitológico hablar de la identidad germánica, vasca o islámica, entendidas como algo permanente de lo que cada individuo participa.

Sin embargo, yo creo que podemos hablar de identidades sociales o culturales de forma operativa e interesante, si entendemos –como lo han entendido quienes primero comenzaron a hablar de “identidades sociales”- que las identidades sociales de una persona están constituidas por los valores, creencias, reglas de conducta, estilos de vida, etc., que ella tiene en virtud de su pertenencia a un grupo social que los comparte. Así Tajfel (1972) la definía como “aquella *parte* del autoconcepto de un individuo que deriva del conocimiento de su pertenencia a un grupo (o grupos) social junto con el significado valorativo y emocional asociado a dicha pertenencia”

J.L.L. Estoy de acuerdo. Cuando digo que la identidad cultural es un mito, me refiero a que ni los grupos –ya sean de pocas personas ya sean supranacionales- ni las culturas de los grupos poseen *identidad*. Sólo tienen identidad los

individuos. La identidad (*idem-entitas*, es decir, *la misma entidad*) se da en los individuos. Las culturas -como he dicho- tienen organización y mitología, pero no un núcleo identitario. La cultura es al sistema relacional lo que la personalidad es al individuo. La organización y la mitología son los dos grandes elementos definitorios de la cultura o de un sistema, como puede ser el familiar.

Personalidad (ámbito individual)	Sistemas y culturas (ámbito de lo relacional)
Identidad	Organización
Narrativa	Mitología

A.C. Creo que estamos expresando cosas distintas con la misma palabra “identidad”. Si proseguimos, quizás alcancemos un punto común de llegada, si conseguimos sintetizar tu visión de la identidad personal con la consideración postmoderna de la pluralidad de “identidades”. Yo voy a abogar por esta visión plural. ¿Te parece?

J.L.L. Desde luego. Pero que conste que yo no niego que la identidad cultural exista... en el individuo. Es decir, que éste, en mi opinión, construye su identidad con elementos procedentes de las mitologías de sus sistemas de pertenencia: familia, sociedad, etnia, etc.

A.C. Para simplificar, entre nosotros podemos hablar indistintamente de identidades “sociales” o identidades “culturales”. El nombre es distinto por su procedencia y por la diferente interpretación de lo social y lo cultural (igual que en antropología los americanos hablan de una antropología cultural y los ingleses de una antropología social). Pero para nuestro contexto las *identidades culturales* son una concreción de esas *identidades sociales*. Por definición, tendríamos tantas identidades sociales cuantas pertenencias a grupos sociales distintos. Es decir, que cada grupo social con el que nos “identificamos” constituye una identidad social.

Los grupos sociales con los que nos identificamos, los diferentes “nosotros” -que contraponemos a “los otros”- pueden ser de una extensión muy variada, desde un matrimonio hasta un grupo de naciones, como es Europa, o una cultura multinacional, como el islamismo. Pero sea del tamaño que sea, cada grupo social tiene su propia cultura (o subcultura), mitos, creencias, valores, ritos, reglas de conducta, etc.

J.L.L. Claro, pero lo que yo sostengo es que el individuo toma para su identidad algunos constructos de cada uno de esos sistemas a los que pertenece y con los que se identifica.

A.C. Insisto en defender la utilidad y conveniencia de tomar en cuenta las identidades sociales. Ello nos proporcionará una visión distinta de la personalidad y de sus patologías y sugerirá otros caminos terapéuticos. Mi intención no es la de oponer este modelo al tuyo, sino la de intentar alguna síntesis entre ambos.

Podríamos describir este modelo de personalidad mediante la metáfora de la tarta, aunque sea una muy imperfecta comparación.

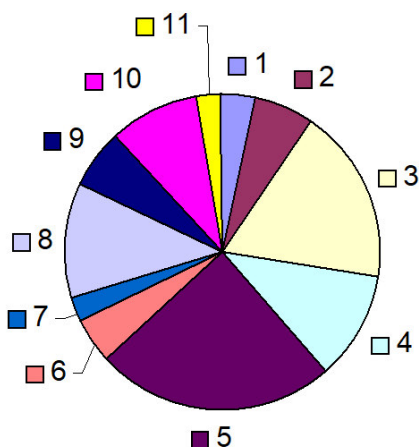

Figura 2. Metáfora de la “tarta” sobre la distinta importancia relativa de las identidades sociales de una persona.

Por ejemplo, 1. identidad genealógica, 2. identidad política, 3. identidad profesional, 4. identidad étnica, 5. identidad familiar, 6. identidad religiosa, 7. identidad local, 8. identidad nacional, 9. identidad de aficiones compartidas, 10. identidad de clase social, 11. identidad de grupo de amistad etc.

Según este modelo, nuestra personalidad no es única, sino que presenta un conjunto de facetas, partes o aspectos, que tienen que ver con los roles que jugamos (hijo, cónyuge o padre; profesor o médico; amigo, rival o compañero de deporte; vecino, cliente, militante político, creyente religioso...) o con las relaciones interpersonales que establecemos. Por ejemplo, Gergen recoge la idea de James y de los *interaccionistas simbólicos*, según la cual cada relación que establecemos constituye un “yo social” nuestro. ¡Y tenemos hoy tantas relaciones o “yo sociales”! ¡Y pasamos de una a otra con ritmo tan acelerado! De modo que su concepto de “yo saturado” y de “multifrenia” como característica de las personalidades actuales normales me parece acertado.

Las múltiples identidades constituyen una visión postmoderna de la personalidad o de la identidad personal. Pero también un terapeuta familiar estratégico, como es Jorge Colapinto (1999), usaba en Zaragoza esta imagen de la tarta dividida en muchos pedazos o “quesitos”, cada uno de los cuales representa aspectos del *si mismo* teniendo en cuenta los papeles sociales que uno juega, o las relaciones que establece. Y atribuía a Salvador Minuchin el empleo de esta metáfora antes de que fuera “descubierta” por los postmodernos. Y antes de que los sociólogos comenzasen a hablar de las “identidades sociales”

A partir de aquí, Colapinto establecía una regla terapéutica: apoyarse en las “partes” sanas de la identidad de un individuo para hacer cambiar las “debilitadas” o las “disfuncionales”.

Ahora, utilizando este modelo de la tarta, yo propongo considerar que la personalidad de un individuo estaría definida...

- A) por su composición. Esto es, por el número y tipo de componentes o “partes”, teniendo en cuenta el peso específico de cada una de estas identidades en un momento dado (o a lo largo de un periodo de tiempo), y
- B) por la forma de gestionar estas identidades. Esto es, no sólo por la manera de desempeñar cada una de ellas, sino también por la manera de gestionar el conjunto, pasando de unas a otras según el contexto, e intentando alcanzar una integración o unificación de las mismas.

Según este modelo, la personalidad es plural y cambiante. La importancia de cada parte (la magnitud del “quesito” correspondiente) varía de unos momentos a otros, según estemos en un contexto familiar, profesional, de amistades, etc. Y varía según el ciclo vital, las etapas de la vida profesional, etc.

Considero que este modelo de personalidad múltiple resalta tres cualidades: 1) la pluralidad de identidades, 2) la flexibilidad o adaptabilidad, pasando de una a otra de forma adecuada según el contexto, y 3) la consecución de una cierta coherencia entre todas ellas. Si algo de esto falla se producen diferentes patologías.

Algunas de ellas serían:

- La inflexibilidad o inadaptación al contexto (por ejemplo, actuar como padre, como hijo o como cónyuge en el trabajo profesional o en el círculo de amigos).
- La *monoidentidad* obsesiva. Esta rigidez o falta de adaptabilidad, en su caso extremo, es la que señala Maalouf como origen de los fanatismos; se trata de la personalidad obsesionada con una sola identidad (étnica, religiosa, profesional), que relega y asfixia a todas las demás. (Ver figura 3).
- En el extremo opuesto está el de la “multifrenia” y la desconexión entre las diferentes identidades. Cuando no alcanzamos a crear una narración que nos permita integrar a todas ellas.

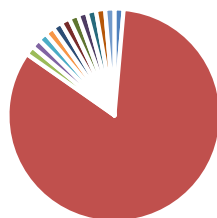

Fig.3 La monoidentidad. Personalidad del obsesionado con una de sus identidades (religiosa, nacional, étnica, futbolera, etc. Conduce al fanatismo o a las “identidades asesinas”, según A. Maalouf

J.L.L. Interesante. Pero lo que yo critico de esta pluralidad de identidades, a las que se refiere Gergen, es que en ese modelo la personalidad está descoyuntada, sin articulación. No distingue entre las pertenencias a grupos que son muy fundamentales y aquellas que lo son poco; y no distingue entre lo que yo he llamado núcleo identitario frente a las narrativas no identitarias de la personalidad.

Habría que decir que en cada una de esas “identidades sociales” hay una parte más nuclear y una más adaptable. El modelo no permite entender esta distinción que considero fundamental.

A.C. Por eso hablaba yo de que el modelo de la tarta no es completo. Y mi propuesta es ver si puede llegar a fusionarse con el tuyo. Es importante saber si concibes esta posibilidad.

Pero antes debemos deshacernos del equívoco surgido con el uso de la palabra “identidad”. Si lo reservamos para hablar del núcleo de la personalidad, como lo haces tu, propongo que en esta conversación cambiemos la palabra “identidades sociales” por la de “identificaciones sociales”. Es una palabra apropiada para referirnos a esa parte de cada persona que deriva de su pertenencia a grupos sociales con los que se “identifica”.

Podríamos, pues, decir que tenemos una sola identidad o núcleo, pero muchas “identificaciones” sociales; y de suyo, los demás nos pueden identificar por cualquiera de ellas.

J.L.L. No hace falta cambiar las palabras usuales. Basta con que sepamos usarlas según su contexto. Yo puedo aceptar sin problemas usar el término “identidad social”, siempre que se sobreentienda que se refiere a lo que el sujeto ha tomado de las mitologías sociales para incorporarlo a su identidad. Es lo que permite que, por ejemplo, en el bloque de apartamentos donde resido, coincidamos yo, que me siento español, andaluz, barcelonés, europeo y latinoamericano, con un vecino que se siente español aragonés y otro que se considera valenciano catalán. Explícame tu propuesta de síntesis para que podamos debatirla.

A.C. Bien. Un primer intento de síntesis es el de superponer ambos modelos. Según ello, cada parte de la tarta (identidad familiar, sexual, nacional, étnica, religiosa, deportiva...) tendría su núcleo y su narrativa (ver figura 4).

Es el que propuse en Viena hace un par de años, pero lo considero incompleto. Podríamos decir que cada identidad tiene una parte nuclear y otra periférica, algo como los distintos aspectos de la “persona” (parte interna) frente a los “personajes o personalidades sociales” que ésta narra a los demás o se narra a sí mismo (parte superficial); o la diferencia entre lo que Berne llamaría “intimidad” frente a los “juegos”.

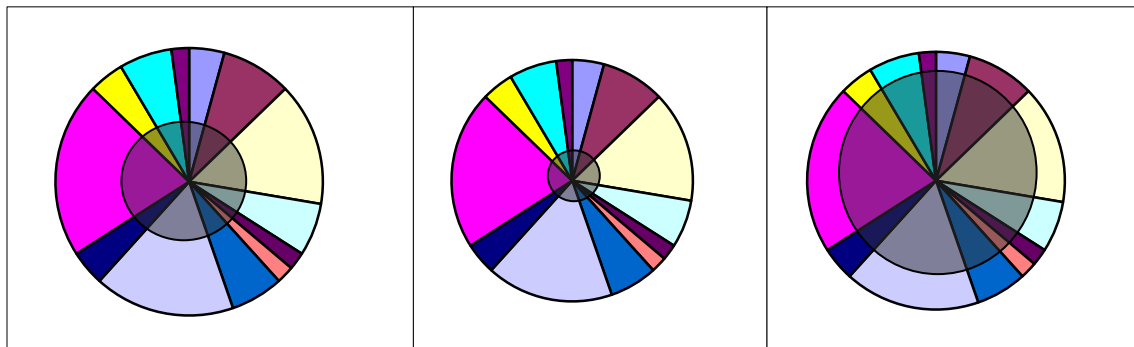

Figura 4. Un intento de síntesis del modelo “identidad-narrativa” y del modelo de las identidades sociales.

J.L.L. Pienso, efectivamente, que el modelo no es completo, porque no toma en cuenta la articulación entre los sistemas, así como su desigual importancia. Los diversos sistemas relacionales de pertenencia –con los que se dice que nos “identificamos”- se articulan entre sí y ejercen una influencia decisiva (definen o sobredeterminan) sobre la personalidad de los individuos miembros, dependiendo tanto de los flujos y balances de la nutrición relacional como de la forma en que se produce la citada articulación intersistémica.

Es decir, una familia de origen será, con toda seguridad, el más importante sistema de pertenencia, pero nutrirá relacionalmente a sus hijos dependiendo tanto de sus procesos internos (su organización y su mitología) como de su capacidad o sus posibilidades de integrarse armoniosa y críticamente en sistemas más amplios, de cuyas culturas actúa como intermediaria.

A.C. Ya veo. Quizás estamos discutiendo sobre la importancia de la familia en la identidad personal; de no equipararla a otros sistemas que pueden tener también interés.

El modelo de síntesis que he propuesto tiene en cuenta el diferente “peso” (superficie del “quesito”) de cada sistema de pertenencia, pero no su desigual cualidad en cuanto a nuclear (identitario) o periférico (narrativa). Con ello, el modelo quita protagonismo al sistema familiar.

De modo que estaríamos hablando, por un lado, de un modelo de personalidad plural que no toma en cuenta el papel más nuclear del sistema familiar, y por otro lado, de otro modelo, centrado en la familia, en el que todos los otros sistemas de pertenencia quedan relegados, o sólo tomados en consideración en cuanto que están mediados por el sistema familiar.

Por mi parte pienso que sigue siendo posible integrar los dos modelos, pero no voy a intentar un nuevo gráfico que represente el nivel de “nuclearidad” de los distintos sistemas de pertenencia o de las diversas identidades del individuo.

Solo añadiré algo sobre el papel de la familia en cuanto “intermediario” de otros sistemas o de otras culturas, como pueden ser la etnia o la religión. Creo que esta mediación se da, efectivamente. Así un emigrante integrado en su país de acogida puede sentirse obligado a ser leal con su país de origen o con su religión más que nada porque son los de su familia. Posiblemente muchos lazos de “identidad” que nos atan a sistemas de pertenencia más amplios se desatarían fácilmente si no estuvieran ligados a esos otros lazos tan poderosos que son los familiares.

Pero como terapeutas sistémicos –aunque familiares- no podemos quedarnos sólo con la familia. Pues estas culturas extensas están más allá del “intermediario”; hay aspectos de esas culturas o sistemas que llegan por otros canales, al margen de la familia e ignorados incluso por ella; la familia no los controla. Y también hay sistemas de pertenencia en los que un individuo se encuentra inmerso sin pasar por la familia, como son los grupos de amigos, el sistema escolar, el laboral, etc. Cada uno de ellos tiene una cultura, con su organización y su mitología, y aunque repercuten en la dinámica de la familia, no toman a ésta como intermediario. Por el contrario, a veces se enfrentan a ella, atrapando al individuo preso entre sus lealtades a varios de estos sistemas.

La cuestión que se debate en el fondo me parece ya antigua. Se trata de la importancia que podemos o debemos dar a esos otros sistemas de pertenencia que quedan tras la familia o al margen de ella; si es útil tomarlos en cuenta en terapia familiar y si tenemos medios para abordarlos.

Por otro lado, creo que hemos llegado al mismo centro del debate que enfrentó a Salvador Minuchin con varios terapeutas constructivistas. Hablando sobre identidades, hemos acabado en la misma pregunta con la que Minuchin tituló el artículo que dio origen a tal debate en 1998: “¿Dónde queda la familia en la terapia familiar narrativa?” Parafraseándolo, podríamos decir: ¿dónde queda la identidad familiar en el modelo plural de las identidades sociales?

J.L.L. Yo creo que hemos ido más allá, y estoy muy contento con este debate, que siento ha enriquecido mucho mi discurso y espero que también el tuyo.

Una de las críticas que yo hago a nuestros postmodernos es esa impresión que comunican de estar descubriendo la sopa de ajo, es decir, la obviedad de que somos seres socialmente determinados. Incluso citan a *Foucault* como si hubiera escrito sus obras en las fechas de sus traducciones al inglés, y no veinte o treinta años antes, cuando se podía hilvanar una argumentación marxista sin que nadie se escandalizara.

Yo creo que el poder es determinante en la génesis y en el desarrollo de la psicopatología, pero no sólo desde el macrosistema social y su articulación del lenguaje como discurso, sino también, y sobre todo, a través de las elaboraciones que de él hace la familia en sus diversos juegos disfuncionales. Resumiéndolo, y parafraseando a *Maturana*, somos criaturas primariamente amorosas y secundariamente maltratantes. Cuando el amor se nos bloquea, fundamentalmente por el poder, desarrollamos maltrato y psicopatología. Y es importante que dispongamos de instrumentos teóricos para incidir en esa encrucijada, en la que convergen el individuo, la familia y otros sistemas relacionales.

A.C. Si, es muy importante desarrollar estos instrumentos, y seguramente por eso nos han gustado nuestros diálogos; pero sobre el asunto de la primacía o de la prioridad temporal del amor tendríamos tema para seguir debatiendo. Será en otra ocasión.

Saïd El Kadaoui Moussaoui

Psicòleg i psicoterapeuta psicoanalític i escriptor

Moltes gràcies per la invitació, a l'associació Atlàntida, de la que formo part pràcticament des dels inicis, molt content d'estar aquí. He preparat una exposició que tracti de no repetir el que hem dit altres vegades, també perquè vam organitzar quatre jornades en que hem parlat de temes semblants i com que sabia que hi havia el Juan Luis Llinares i el Jordi Pàmies, que ens complementem molt. Com que ell ja ha cobert un espai que és psicològic i en relació a les famílies, jo tractaré de fer una exposició macro, d'intentar veure en quin món viu un adolescent d'origen musulmà o de pare immigrant, això sobretot en el tema del Magreb.

També s'ha dit de quins països venim si pensem en el Magreb després de la colonització. Abans de la colonització hi havia una lluita per l'emancipació, per la llibertat, on hi havia molts somnis de progrés. Per fi ser individus lliures en una societat que pogués repensar-se, que pogués pensar en la seva complexitat. Tot això es va veure aturat, els partits d'estat es van convertir en Estat, un dels sectors que va lluitar per la independència va esdevenir Estat i a més un Estat més dictatorial que l'anterior. Per tant, el partit es converteix en Estat i amb una manca de cultura democràtica. Existeixen les institucions i els ritus formals el Parlament, i la Constitució, però totalment buits de contingut. L'espai magrebí és sobretot un espai gairebé amazic, una realitat antropològica sociològica i psicològica extremadament important del fet amazic, però s'amaga aquesta realitat. A l'escola per exemple, el que s'ensenya al Marroc comença de forma molt tímida i aquest fet genera frustració, fragmentació i problemes identitaris. Per suposat, si analitzem encara més, trobem realitats més complexes, encara no són societats plurilingües.

LA UTILITZACIÓ DE LA RELIGIÓ

Ja sabeu que en les dictadures la religió no pot ser més oberta que la pròpia dictadura, per tant, no hi ha l'estimulació del pensament complex, sinó que és més l'ús de la religió a favor de la política. Aquests són els països d'origen d'on procedeixen aquests adolescents. Ho dic perquè l'interès està a la família, i els fills, de manera directa o indirecta, també viuen aquesta fragmentació identitària dels pares, no haver pogut ser el que ells pensaven que serien després de la colonització.

A nivell macro hi ha una distorsió indecent dels bàndols amb l'Islam que és tan complexa, a Indonèsia, al Marroc, a Txetxènia... S'ha negat a nombrar tota aquesta diversitat i amagant-la sota el paraigua de l'Islam, això és totalment trampós i és la situació en la que ens trobem. Quan parlem d'Occident i el joc monetari que també inclou Japó per exemple, a nivell geopolític engloba també realitats i llengües molt diferents, vull dir que és una separació de bàndols molt arbitrària.

Aquestes construccions a Occident amaguen el que també és diu en altres realitats. Per exemple, la realitat de l'espai mediterrani de les religions monoteistes amb tanta història comuna, és a dir: el Marroc Espanya i Itàlia. Avui no estem tant lluny. Hi ha un espai del qual parlem poc i situem molt. Vull dir que hi ha una separació de bàndols totalment arbitrària i per altra part una història comuna que es nega i de la qual no es parla. Dins d'aquesta història comuna hi ha la lluita del diàleg entre la raó i la raó dogmàtica, de la raó separada de la modernitat.

Si pensem en Al Andalus dins de la nostra història, hi ha la llavor de la raó autònoma separada de la religió. Per exemple, el fet que Ramon Llull volgués estudiar l'àrab, no era només un home que volgués saber l'àrab, sinó perquè sabent l'àrab tenia accés a un determinat coneixement que en aquell moment es produïa. Ara estem en un altre moment. No podem viure d'allò però sí que hauríem de tirar d'allà per tal de veure en quina situació estem ara. Els països musulmans ajustant-se a la modernitat no ensenyen a la seva població la lluita per la raó autònoma no dogmàtica que es troba en la història de l'Islam sinó que divideixen a Occident. Desconeixem aquest fet i pensem que la modernitat equival a Occident. I el jove moltes vegades pot fer això, agafar-se a la religió. És una primera explicació des del punt de vista humà. Però si venim discutint el tema de la religió tendim a negar que la religió és així. Venim del Mediterrani en que el conflicte entre les religions hi és des del principi. Hi ha conflicte entre elles ja des del seu naixement.

LA NARRATIVA HISTÒRICA SEGONS LA RIBA DE LA MEDITERRÀNIA

Sentim la història en que l'Islam és una conquesta que va reduir la presència del cristianisme als països del Mediterrani des del principi i això deixa petjada. El cas de les creuades i la conquesta de l'Islam, el sentim de forma molt diferent en una o altra riba del Mediterrani. Un exercici a fer seria mirar les Croades vistes pels àrabs que fa en Amin Maalouf. Com ens mirem, com ens observem, com s'ensenyava des d'un cantó i com s'ensenyava als altres. Hi ha conflictes i rivalitats d'ordre geopolítica, el control del comerç, relacions econòmiques i simbòliques des del principi, entre el cristianisme, el judaisme i l'islam. Hi ha un combat simbòlic que no calma. Qui controlarà la revelació de la Paraula de Déu? Per un costat tenim el poble escollit pels jueus i per l'altra tenim el fill de Déu Jesucrist que és l'encarnació de la paraula de Déu per als cristians i finalment està l'Alcorà per als musulmans en que es dona l'encarnació en una llengua. En aquest cas, no en un cos humà de la paraula, són tres formes de veure un mateix tema que és la manifestació a la terra de les tres religions monoteïstes, la revelació de la Paraula de Déu. És a dir que des del principi hi ha conflicte. Jo penso que això s'ha d'ensenyar, cal crear centres on es pogués estudiar el fet religiós, no cada religió per separat, sinó el fet religiós. Veuríem que els problemes que tenim ja des dels països musulmans i la visió que es té aquí des de l'islam. Si ho diem en paraules d'Edward Said, que ho ha escrit molt bé i diu que n'hi hauria prou amb un mínim d'empatia per imaginar-se sense dificultats, són paraules dites a finals dels 70. Vull dir que amb tot el que ha passat encara les fan més rellevants. N'hi hauria prou amb un mínim d'empatia per imaginar-se sense dificultats el que hom podria sentir-se incòmode davant la implacable insistència, encara que s'expressi en els termes d'un debat en que la seva fe, la seva cultura i el seu poble es presenten com a font d'amenaçes. I amb el fet que són associats d'una manera tan determinista amb el terrorisme, la violència i el fonamentalisme. Com deia abans l'Oriol Amorós, en això hauríem de lluitar. I en canvi, quan es parla de l'Islam permetem que es parli, que es diguin autèntiques barbaritats sense tenir el coneixement necessari per poder parlar.

LA NEGACIÓ DE LA ISLAMOFÒBIA

Ara hi ha un debat molt interessant a França que cal també que incorporem aquí, és sobre la islamofòbia. Hi ha un intent de treure ferro a la islamofòbia i un intent de dir que no existeix, que això és racisme. Que la gent percep la gent musulmana com un intent de deslligar, de deslegitimar alguns dels sentiments que té perquè realment poden percebre i sentir que s'ataca la seva religió.

Amagar la noció d'islamofòbia dins del concepte de racisme no fa avançar les coses, pot generar frustració i un sentiment de discriminació, de tractament de geometria variable. La lluita contra el racisme, o l'antisemitisme, s'ha de complementar amb la lluita contra la Islamofòbia i s'ha de fer en el terreny educatiu, fer caure el mur de la ignorància en tots els nivells, també amb els mateixos musulmans i la seva pròpia virulència respecte a la seva religió. És una prioritat que és urgent reflexionar sobre la formació dels responsables de culte musulmà, no solament pel que fa a la teologia sinó també el seu coneixement de la història, la llengua i les institucions. És primordial que els responsables del culte musulmà tinguin un perfecte coneixement del funcionament de les institucions franceses, nosaltres hauríem de dir, perfecte coneixement de les institucions catalanes. No sempre es dona aquest fet, perquè encara confiem que per exemple els enviïn a altres països, els formin a altres països, el que és molt perillós. És indispensable també que deixi de considerar-se una religió estrangera. I entomar el que diuen que és la segona religió de França, nosaltres hauríem de dir aquí que possiblement sigui la segona religió catalana.

LA IDENTITAT COM A REFUGI

Amin Malouf es un psiquiatre d'origen turco-xipriota que va emigrar a Estats Units i el tema identitari l'ha teoritzat i el treballa també des del nivell micro i després s'ha dedicat a la psicoanàlisi política, ha treballat molt amb polítics i ha fet de mediador en llocs on hi ha conflictes identitaris importants. Ell ens diu que quan el nostre grup gran és atacat, o es percep que és atacat el nostre narcisisme i quan som humiliats com a àrabs com a jueus... comencem a aferrar-nos amb la nostra identitat de grup gran. I això és el que passa en moltes persones musulmanes aquí, que s'aferrin a la religió, sense posar raó, perquè perceben aquest atac. Dit en paraules del seu assaig sobre les identitats assassines, si la gent es tendeix a identificar amb la identitat com la pertinença atacada i quan s'identifiquen amb la pertinença atacada sense criteri, es poden cometre autèntiques barbaritats. Si ens fixem en els joves musulmans que tenim aquí, alguns atemptats són una bona mostra de l'agressivitat exterior, però també fixem-nos en l'agressivitat interior que tenen cap a ells mateixos perquè hi ha molta denigració. Molt sentiment de que no aniran enlloc, molta frustració i en ficció es donen les dues coses: l'atac a l'exterior o l'atac a un mateix.

Després de moltes generacions, la immigració a França, a Bèlgica i ara també aquí, hi ha molts joves atrapats entre dues pertinences, i això sí que té a veure amb l'exclusió. No s'acaben de sentir ciutadans catalans o ciutadans francesos. Amin Malouf també explica que hi ha una radicalització basada en el factor socioeconòmic. Jo parlava en unes jornades d'un fill d'un amic que presentava el seu currículum com a enginyer, a unes empreses amb el seu nom i no el trucaven, i quan va canviar de nom el van trucar, de seguida els va fer saber que hi ha una discriminació pel nom. Abans també el Secretari d'Immigració ens recordava que segons quin origen dificulta l'accés al treball. Amb gent que té carrera i que no hauria de passar amb altra gent que no té estudis superiors.

Després es parlava d'una tercera causa que jo penso que ara pren una rellevància especial que és la cerca d'una missió. Són els joves frustrats, que no tenen gaire a fer o creuen que no tenen res a fer. I que ara, amb el moment que vivim, que hi ha aquest islamisme tan radical que ofereix una missió, es veuen casos d'algun jove en crisi que comença a entrar a les xarxes, a coquetejar una miqueta amb aquest tipus d'islam i que ràpidament es radicalitza. Hi ha hagut casos que no ha sigut un adoctrinament que ha durat molt de temps, sinó que ha sigut inclús un auto-adoctrinament a través de les xarxes i ràpidament a passat a fer actuacions.

Els adolescents, els joves i alguns que en poc temps es poden adoctrinar. Ho dic perquè hi ha molta discussió de com pot ser que amb tan poc temps es pot adoctrinar un adolescent que estigui en una situació de dubte, de crisi identitària, de recerca. Vull dir que es pot fer, però hi havia la radicalització basada de la identitat, la radicalització basada en factors econòmics, la cerca d'una missió i la radicalització basada en el factor geopolític i no fortuït.

Hi ha una combinació de dos sentiments, un és el de l'exclusió social, ja sigui una exclusió dins d'Europa, no sentir-se europeu, o dins del món, que el teu món és susceptible de ser envahit, de ser maltractat. Hi ha una sensació d'exclusió de la història si voleu ser, una exclusió social i un conflicte i també una crisi identitària. Què vol dir ser musulmà en el segle XXI?. Hi ha posicions molt enfrontades dins del Islam també aquí a Europa.

El mirall social: experiències, trajectòries, i identitats de joves marroquins

Jordi Pàmies

Professor del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Bon dia. En primer lloc, donar les gràcies per la invitació de l'associació a l'Atlàntida, és un plaer poder estar aquí avui compartint amb tots vosaltres aquesta jornada. Amb aquesta idea de complementaritat de la que parlàveu, m'agradaria fer una mirada des de l'escola amb els sistemes educatius, intentant girar una mica la truita. Abans d'això, comentar tres premisses que han sortit a la taula i que crec que són importants a tenir en compte.

PREMISSES

Primer: que les identitats es troben en un procés de construcció permanent. **Segon:** que les identitats es creen en relació i que nosaltres som subjectes culturals i les nostres identitats les creem en forma de mirall social. Marcelo Suárez Orozco deia que els fills i filles de famílies immigrades donen resposta en funció dels inputs que reben, en funció d'on se situa la societat i en funció de quines són les condicions i les possibilitats que els ofereixen per construir aquestes identitats múltiples i flexibles. En aquest sentit ja hi ha treballs, com per exemple el del Ríberal Bock, un sociòleg dels Estats Units que posa en evidència com aquells joves musulmans tenen moltes més dificultats de crear una d'aquestes identitats vinculades a l'Islam, en unes societats que s'han creat sobre el laïcisme o sobre la confessionalitat. Nosaltres tenim tendència a dir que els estudiants són, no posem etiquetes a tots i ens quedem més tranquils. Els estudiants estan i reaccionen a aquelles condicions que els oferim.

En **tercer** lloc: parlar d'identitats o parlar de trajectòries, també és abordar les condicions que oferim i això no és una condició suficient per explicar els processos de radicalització. És una condició necessària, però no és una condició suficient, i les poques recerques que hi ha sobre els processos de radicalització ho testimonien així. Diuen que hi ha altres aspectes més enllà de la identitat que ho explicarien. Per exemple, a la darrera recerca que es va fer, al Real Instituto Elcano, es deia que per explicar aquests processos de radicalització, les motivacions ideològiques i el sentiment d'odi són més rellevants que els aspectes identitaris. Aquests tres factors com molt bé explicava ell², ens poden donar certes pistes per intentar explicar això. Jo intentaria centrar-me en girar la truita i veure quines són les condicions que fan que els joves d'origen marroquí i musulmà assoleixin condicions d'èxit, trajectòries d'èxit i continuïtat educativa i tinguin uns processos d'integració social reeixits.

L'EXPECTATIVA SOCIAL I LA REALITAT

No totes les recerques mostren que els joves immigrants tenen una actitud més positiva cap a l'escola, unes aspiracions més elevades i són més optimistes que els autòctons. Pensen que l'escola els servirà molt més per la mobilitat social que els autòctons, les famílies pensen que l'escola els servirà per a això i no perquè els seus fills puguin tenir una vida millor. Un exemple, en la majoria de països del món excepte Austràlia, Nova Zelanda i un parell més, però no és perquè ho facin molt millor, sinó perquè fan una selecció. Obtenen pitjors resultats acadèmics que els autòctons i quan obtenen bons resultats aquests resultats moltes vegades estan invisibilitzats. Per què?, doncs perquè les estadístiques passen a formar part dels nacionals. Per tant, les claus dels èxits que assoleixen estan invisibilitzades. Sabem algunes coses i tenim algunes evidències, sabem que les condicions d'integració social i d'escolarització i les polítiques educatives condicionen uns processos més o menys afavoridors d'aquests processos d'integració i de resultats. Per exemple, sabem que els sistemes més selectius, sistemes com Alemanya Àustria, etc... que separen els nois i les noies als 11 o 12 anys, fan que es reproduïxin molt més les condicions d'entrada i afavoreixin els processos de desigualtat social. Es a dir els fills de classe baixa i els fills de famílies turques tenen moltes més possibilitats d'anar a uns *tracks* molt menys acadèmics que els joves de classe mitjana.

² Saïd El Kadaoui Moussaoui

Els sistemes més comprensius i els sistemes més inclusius tenen un cim més alt i afavoreixen més la cohesió social. Tenim també algunes creences, que en la recerca es constaten en sentit contrari. Nosaltres seguim trobant-nos que hi ha un cert abandonament escolar d'algunes noies a l'etapa post obligatòria o que els resultats de l'escola que s'obtenen estan en relació al domini de la llengua o bé amb el temps d'estada milloren els resultats acadèmics dels seus grups. Tant de bo fos així, però generalment passa el contrari, les recerques que indiquen això o que la distància cultural no explica l'èxit o el fracàs.

Fins i tot pensem que hi ha un cert interès per algunes de les famílies, el que volen les famílies és que els seus fills vagin ràpidament a treballar. Entenent que aquests desitjos estan des d'una perspectiva culturalista associada a certes nacionalitats. Quan ens centrem en els processos d'identificació de les condicions que afavoreixen l'èxit escolar i la integració socioeducativa, no a partir de les recerques, trobem quatre dimensions claus un suport familiar, un altre a l'escola i el professorat. La pertinença a una associació ètnica pot ser que afavoreixi processos d'aculturació. Seria bo conèixer alguns resultats que ens indiquen quines condicions afavoreixen l'assoliment de l'èxit i la continuïtat educativa i els processos d'integració educativa d'aquests nois i noies.

LA INFLUÈNCIA DE LA FAMÍLIA

Fixeu-vos en el terreny del suport familiar i en alguns aspectes que són centrals. Els nois i noies fills de famílies immigrades que tenen èxit reben uns missatges explícits d'aprofitament escolar i uns missatges explícits de respecte al professorat per part de les famílies. El projecte migratori dels pares no és el mateix que el projecte migratori dels fills i no necessàriament el comparteixen. Hi ha també desavinences en aquest sentit, i el missatge explícit de professió, d'aprofitament escolar clàssic de la classe treballadora és el que reben aquests nois i noies i de respecte al professorat. En segon lloc, aquests nois interpreten que es troben en deute i prestigi amb les seves famílies i en algunes frases es demostra « No quiero fallar a mi padre y a mi madre ». “El meu pare sacrifica cada nit per anar a treballar per a nosaltres”. Aquest sacrifici, aquesta situació de sentir-se en deute amb la família doncs és rellevant en aquest cas. Una gran sociòloga francesa deia com el prestigi de les famílies migrants ajudava a l'escola perquè interpreten que és un dels únics espais on poden afavorir la mobilitat social. Des de l'escola, en canvi, moltes de les pràctiques parentals de suport queden invisibilitzades.

Crec que és important fer una menció al concepte que a vegades tenim sobre la participació, vinculat a la presència de les famílies a l'escola o el suport de les famílies que donen als seus fills i que si no estan a l'escola no donen suport als seus fills, quan en realitat hi ha altres formes molt diferenciades que vinculen les famílies al suport que reben els seus fills.

EL PAPER DE L'ESCOLA I EL SUPORT DEL PROFESSORAT

Si entrem en la segona de les dimensions, que és el paper i el suport que tenia del professorat a l'escola, tots els nois i noies deien que sentien en algun moment que no es generés que havien tingut èxit, sentien que havien tingut el suport dels professors però no tant de l'escola. Ara bé, quan nosaltres li preguntàvem als professors què feia que els nois i noies tinguessin èxit ens contestaven coses com aquesta: “depèn de molts factors, no de l'origen, del grau d'escolaritat que tingui la persona, del suport familiar, de l'entorn del barri” i aquí ens faltava algú, no incloïen la seva tasca. Si interpretant que els resultats que obtenien els estudiants estaven deslligats del paper que puguin tenir ells, el professor és un factor central en les trajectòries d'èxit dels nois i les noies immigrades o no i en canvi moltes vegades ells no es veuen així. Què és el que veiem també, malgrat que eren nois i noies de trajectòries d'èxit, molts d'ells ja havien passat per uns processos de baixes expectatives.

L'ASSOCIACIONISME COM A FACTOR INCLUSIU

Per acabar, el quart element que trobàvem com un dels aspectes importants que afavorien la construcció de trajectòries exitoses i processos d'integració social reeixits, era la pertinença a associacions inter-ètniques. Aquestes associacions moltes vegades es creen per la por que tenen els pares que els seus fills freqüentin els ambients que consideren més tòxics. El document de la memòria de l'Associació és un exemple molt clar, “este espacio ha sido creado para los jóvenes que quieran reunirse, que tengan un local adecuado para hacer bajo el lema un futuro”. Per tant, associacions, algunes d'elles de caire familiar, donen un suport important a aquests joves, és el que hem estat treballant i el que hem vist al llarg d'aquests anys. Que tots els nois en el cas dels nois marroquins, tots els que tenien una trajectòria d'èxit, la religió musulmana els conferia una identitat positiva. Tots ells es definien com a musulmans

perquè havien apostat per uns processos de cultura i nació additiva, havien editat, havien sumat a tots els seus símbols aquells que la seva comunitat privilegia i els aspectes que més privilegiava la societat d'acollida i en canvi no havíem apostat per uns processos d'assimilació. És a dir, tots aquells nois i noies marroquines que havien apostat per assemblar-se el més possible als seus iguals autòctons havien fracassat a l'escola i no havien aconseguit tenir èxit i continuïtat educativa.

És important considerar aquestes dimensions en interpretar els processos de les trajectòries educatives exitoses. Primer el suport familiar, en termes intel·ligents interiorització de la continuïtat del projecte migratori familiar i en termes d'èxit i fracàs en el suport i les barreres que aquests nois es troben a l'escola entre el professorat i el grup d'iguals. Moltes vegades han de fer front a aquestes baixes expectatives en les que es troben, com l'escola no els deixa mostrar les seves formes culturals, però a més no estan situats en els grups de prestigi per poder adquirir totes aquelles noves formes culturals.

La tercera pota serien les associacions, com actuen de forma preventiva i els ajuden a acumular capital social i com és important aquesta relació entre col·laboració, èxit i continuïtat educativa. Aquestes condicions són necessàries però no suficients. En els processos de radicalització, en aquest sentit cal dir que cal assumir l'eix de la inclusió, aquest és un eix central i per tant cal reconèixer els bagatges per tal d'afavorir les pertinences, cal afavorir uns bons contextos d'aprenentatge no segregats i establir expectatives no diferenciades. Per tant, no tenim una noció d'èxit més limitada pels grans grups sinó una noció que sigui també en termes d'equitat, que aconsegueixi promoure la mobilitat social tenint en compte la importància de les relacions afectives i fugir d'explicacions culturalistes i en clau de dèficit i no reconèixer que es produeixen processos de configuració identitària múltiple i complexa i entendre que la radicalització no pot ser únicament resultat de la combinació de factors psicològics i dinàmiques grupals sinó que és la intersecció de contextos socials i polítics globals i locals.

Coordinadora de la taula

Jo crec que hi haurà un bon debat però només volia recollir quatre idees. Hem parlat d'identitat, de com es construeix aquesta identitat, que és una construcció permanent. Com aquesta identitat també es construeix amb relació al fenomen religiós, han sortit conceptes que crec que són importants. Aquesta identificació entre modernitat i Occident, la islamofòbia i el pes de la fòbia en aquesta construcció identitària, les causes que porten a una persona a abraçar l'extremisme violent i després hem passat a l'àmbit escolar. Jo crec que l'interessant del que el Jordi Pàmies proposava és que més enllà del que es digui, aquestes llegendes urbanes, aquestes creences que encara continuen persistint. Jo crec que el que fem és buscar, perquè aquests mai s'han radicalitzat i potser és perquè aquests no s'han radicalitzat. Llavors potser si anem a buscar els casos diguem-ne positius també tindrem aprenentatges, moltes vegades ens poden portar a més informació. Jo crec que aquesta aproximació feta aporta molta informació molt valuosa i a més a més també dóna un toc d'alerta. És molt important el rol dels professors però també és molt important el rol d'aquesta comunitat educativa, d'aquest entorn escolar, de les associacions, de l'educació no formal.

TORN DE PREGUNTES/REFLEXIONS

Què penseu del programa-horari?

Jo treballo a la Diputació. La meua pregunta va dirigida al Jordi Pàmies, també m'agradaria conèixer l'opinió del Saïd. Heu parlat d'identitats en l'àmbit escolar i el títol de la jornada porta com evitar la radicalització, voldria preguntar què en penseu del programa-horari i si aquest programa justament no farà més que intensificar allò justament que es vol combatre.

Què marca la radicalització?

Bon dia. Jo estic a la Secretaria d'Igualtat de Migracions i Ciutadania. Bé abans de fer les dues preguntes, en faig una de broma amb tots els *whatsapps* d'aquests dies i pels del llacet groc. Em sembla que les circumstàncies són semblants al que parlarem ara i només volia fer una matisació. Abans el Secretari per la Immigració ha comentat que el Govern de la Generalitat està a la presó i a l'exili i aquests dies, també farà un mes que són a la presó dues persones que han tingut un fort compromís social en aquest àmbit, Jordi Sánchez en moltes activitats que havia estat

director de la Fundació Jaume Bofill i el Jordi Cuixart d'Omnium Cultural que ha participat en tot el tema de les lluites compartides.

Jo penso que un concepte que últimament hem incorporat és el tema de la resiliència i segurament en parlem molt tots i no sabem ben bé del què parlem. Hi ha qui no vol parlar amb ningú i llavors lligant la resiliència amb normalitat. Amb el tema de la creació d'identitats de joves, perquè uns són d'una manera i uns altres d'una altra?, no sé si ho podrà respondre. Però com tu has parlat del macro el micro. El que sí que és cert és que els joves que últimament fan atemptats a Catalunya són majoritàriament del Marroc però a França o a Bèlgica no és la nacionalitat d'origen més majoritària, i a altres països europeus també són joves d'origen marroquí. Si a això hi ha alguna causa, alguna explicació. Però potser els joves d'origen de famílies algerianes no tenen aquest compromís. Com pot ser?, jo no ho entenc, és una pregunta que em faig i que ens fem des dels àmbits que estem treballant en aquests temes.

Respostes

En definitiva, la resiliència és la capacitat de treure partit dels recursos de l'ecosistema en sentit ampli. Jo també vinc de fora i crec que és inherent a la condició humana el treure força de les flaqueses, aquest és un refrany dels nostres avis. Dit això, crec que hi ha un seguit de dimensions que caldria tenir en compte si el professorat no està preparat, ni que sigui una tasca que cal fer. És una tasca, és un protocol en el que no s'ha tingut en consideració a la comunitat musulmana i això és un factor clau i a més estigmatitzar aquells nois i noies musulmanes clarament quan pare o mare siguin musulmans. Sé que el meu fill està sota vigilància del professor a partir d'aquest protocol.

Hi ha algunes coses més que jo crec que també són importants. Jo crec que hi ha una certa pobresa conceptual i una certa imprecisió descriptiva, hi ha un dèficit d'estudis empírics sobre els processos de radicalització, només un 5 per cent dels estudis sobre el terrorisme estan basats en dades empíriques, i només un 1 per cent amb persones implicades. És molt difícil fer recerca sobre aquests processos. El que no s'ha fet posa de manifest perquè moltes vegades aquestes recerques es fan a les presons, quan en realitat tampoc són els entorns adequats perquè es puguin obtenir segons quines informacions. També el que es fa és tendir a focalitzar l'atenció en els individus i menys en les seves circumstàncies, impulsant una visió patològica de l'adolescència. Hi ha joves que es radicalitzen, pares que estan molt preocupats, que des d'on sempre es mira la immigració és un dels problemes que tenim. L'escola és un espai més, no l'únic, però sí que és veritat que les coses es poden detectar. Com podem detectar alguns problemes que si es detecten abans es poden treballar. Penso que és una realitat molt preocupant, que tenim una ideologia molt forta i que hi ha una gent que s'està deixant seduir per aquesta ideologia. Hi ha molts factors com els que hem dit i tot el que fos treballar la prevenció, l'ajuda no des de l'estigmatització, des de la fiscalització. Després l'altra pregunta i no sé si és perquè són més marroquins que els germans dels que cometien els atemptats. Aquí no tinc ni idea suposo que serà una qüestió de números. Hi ha les dades que diuen que són més marroquins.

El Marroc és el Marroc. Però jo penso que tampoc és una qüestió estrictament de religió, de quin país és més doctrinari a nivell de religió. El Marroc té una història de sufisme d'un islam tradicional. Perquè ara que viu sol el Marroc dona peu a una cosa que és el tema del salafisme. Molta gent no és salafista, però el salafisme està influenciant les seves vides al Marroc. Igual el que tenim aquí que hi ha molta gent que està fent un procés de regressió cap a una religió que mai ha estat la del Marroc.

De fet, els orígens dels onzes de setembre són saudites, el terrorista de Niça és un tunisià, són sirians i marroquins. Evidentment al nostre país la presència majoritària de marroquins, per tant no ens ha d'estranyar que l'origen sigui marroquí. El país de la regió del món àrab més secularitzat, amb més separació entre religió i Estat, més obert i podríem dir és Tunísia. I Tunísia és el país que té més combatents per càpita que han anat a Síria i a l'Iraq a lluitar. Això fa reflexionar, és a dir, com pot ser que la societat que tenia un estatut de les dones més avançat, que tenia una secularització més avançada estigui produint més combatents. Segurament perquè hi ha espais en els quals l'àmbit religiós queda governat i és ocupat per una sèrie de visions molt més rigorista que no són pròpies al territori, no són pròpies a Tunísia. A vegades jo crec que per això hem de ser molt curosos, perquè podem acabar estigmatitzant un col·lectiu d'una manera potser fins i tot errònia perquè les estadístiques no són clares amb els orígens i amb molta més varietat. Estats Units hi ha molts més terroristes d'Àsia central, uzbeks etcètera que no pas del món àrab. Els orígens són molt diversos

Perquè parlem de la radicalització i no de la captació, en què es diferencia?

Jo vinc d'una entitat social que fa temps que estem treballant amb joves. No serà l'última reflexió que heu fet o com qui sempre posant fora del joc que parlem de joves d'origen marroquí, d'origen algerià i tal i no ho diem que són d'aquí, que a França són francesos perquè han nascut a França. La pregunta és perquè parlem de la radicalització i no de la captació?. Parlem molt de la radicalització perquè ens interessa l'individu i la culpable i seria dur i també socialitzar i analitza l'individu sincer i buscar altres propostes o implicar altres seria agitats. La meua pregunta tenint en compte que aquests joves són els considerem éssers amenaçadors. Abraçar-los i estar al costat, acompanyar-los i escoltar-los i amb les famílies. I és meravellós, una experiència professional però a nivell personal està bé sempre quan els tractem fora d'aquests conceptes. Però la pregunta és si hi ha una diferència entre la radicalització o factor de la radicalització i la captació.

Jo també treballo amb joves i molt especialment amb professionals que treballen amb joves i jo el que està parlant aquí és un tema de conflicte i de molt alta preocupació. Voldria saber per descriure respostes diferents punts de vista quina és la realitat.

Resposta

Podria molt especialment respondre a aquesta pregunta, que m'ha semblat molt interessant i també pots fer algunes propostes de com fem amb els joves, fa molts i molts anys que hi treballen molta gent d'aquí amb aquest àmbit i hem dit que l'escola és segregada a Catalunya mil vegades i estem igual, és a dir molt clarament és una vergonya.

Què ens passa en el nostre procés de construcció identitària?

Jo treballo amb professionals que treballen amb persones d'altres orígens culturals. En relació al que s'ha parlat de la construcció de la identitat, del procés relacional de la construcció de la identitat, fa pensar en la construcció de la identitat dels professionals, de nosaltres quan ens relacionem amb els joves que estan construint la seva identitat, perquè és relacional. Observo sovint, o si realment ens passa a nosaltres en el nostre procés de construcció de la nostra identitat com a professionals quan ens relacionem amb un jove, amb una adolescent com el lloc on són els obstacles, per escoltar-los per reconèixer el que són. A mi em sembla que és una peça molt clau. Acompanyar els processos de construcció d'identitat que és molt complexa i molts factors. Però si anem a les petites parts, el rol de la responsabilitat dels professionals en aquest sentit de revisar-se la pròpia, que ens passa en el nostre procés de construcció identitària?.

Respostes

Hi ha tota una polèmica històrica sobre la constitució de la identitat del terapeuta. La que diu que de terapeuta i especialment de terapeuta familiar, que no hi ha un sol tipus de terapeuta, ni un sol tipus de pedagog, sinó que n'hi ha molts.

Les dues preguntes fan referència a factors de radicalització i captació. Ja hi ha programes que sembla que se'n surten. Doncs el què és un programa que redueix la presència i la intervenció policial i els temes autoritaris i és un programa on el captador i la persona que ha estat captada doncs entra en contacte amb joves que estan en aquesta situació. La darrera recerca de l'Institut Elcano, com us comentava, ha estudiat quins són els dos factors que fa que alguns joves es radicalitzen i altres no. El primer és l'existència del contacte físic directe amb una agenda de radicalització al qual generalment s'atribueix un cert carisma. I el segon, els llaços socials preexistents basats en vincles de veïnatge, amistat o parentiu, sembla ser que són dos factors importants en els processos de radicalització que poden explicar per què alguns joves es radicalitzen i uns altres no, partint de situacions de discriminació d'exclusió o de dificultats de creació d'identitats semblants.

L'altra qüestió que preguntaves és si jo també ho veig així i en realitat jo penso "que malament que ho fem des de la universitat!". Que no aconseguim modificar algunes de les tendències que fa molts anys que existeixen, perquè parlar de l'educació intercultural va començar el 91. Em semblen uns quants anys i en canvi segueixen existint moltes vegades les mateixes les tendències que existien abans. Crec que hem de ser menys cofois, hem de reconèixer aquelles coses que fem bé, i reconèixer també totes aquelles coses que

no podem fer. Això sempre és més difícil. No ho podem fer, però sí és cert que, per exemple, podríem incorporar les associacions inter-ètniques en projectes, dispositius o xarxes de treballs d'acollida de forma real. Això seria una proposta i empoderar i donar missatges de pertinença als joves.

No sé si els musulmans de Catalunya se senten satisfets pels llocs on han de fer la pregària el divendres. No sé si aquests espais són suficientment acollidors i donen uns missatges a aquests joves de pertinença i d'igualtat d'oportunitats a la societat catalana. I aquests missatges que constantment reben de forma explícita o implícita també col·laboren a crear aquestes identitats més o menys reactives.

TAULA-DEBAT: EXPERIÈNCIES INTERCULTURALS AMB JOVES EN L'ÀMBIT TERRITORIAL

Moderadora: Fathia Benhammou, directora de programes.
Fundació Jaume Bofill

Per parlar sobre el tema hem convidat a tres persones que ens parlaran sobre algunes experiències: Enric Canet, director de Relacions Ciutadanes, del Casal d'Infants del Barri de Raval de Barcelona, Najat el Driouech Ben Moussa, de l'Ajuntament del Masnou, Elisabeth Ortega, directora i Nùria Riera, del del Consorci de Benestar Social del Ripollès

Recullo algunes de les qüestions que s'han plantejat a la primera taula, perquè crec que és important tenir en compte que quan parlem de joves estem parlant de joves i d'adaptació. Joves i oportunitats en el territori, estem parlant dels àmbits en els quals es relacionen i concretament dels espais educatius i formatius. Estem parlant dels espais d'oci, que són especialment importants en la mesura que com sabem i com també la recerca apunta cada cop de manera més clara, les desigualtats educatives i les desigualtats en les oportunitats educatives estan fora del sistema educatiu.

El sistema educatiu és un espai legítim de relació entre els joves, entre els infants i en canvi fora del l'espai educatiu no només és una qüestió socioeconòmica, sinó també hi ha dificultats que tenen a veure amb capitals familiars i amb les famílies. Estem parlant dels espais de relació, però també dels espais laborals, com un espai clau en el que es donen també aquest tipus de relacions i dels espais familiars. En la primera taula s'han pogut aportar alguns elements sobre el paper les famílies en l'acompanyament d'aquestes trajectòries educatives i d'aquestes trajectòries vitals dels fills i filles de famílies d'origen immigrant. Jo crec qu'ara tindrem oportunitat de veure algunes possibles respostes de com facilitar que aquests joves tinguin unes trajectòries vitals d'èxit possibles. Respostes sobre quins són els reptes que tenim de futur, però també sobre quins són els aprenentatges i això és una pregunta que hem llançat a la taula a les persones que intervindran. Quins són els aprenentatges de les experiències que han desenvolupat i espero que això també pugui fer aflorar elements que tenen a veure amb el paper que juga l'adolescència com a etapa que marca la definició d'aquesta identitat i aquests constructes de la construcció de la identitat. Quin paper juga la condició de gènere en la construcció identitària, perquè no és un tema menor, és a dir al final la construcció identitària està travessada per classe social, per ètnia, però també per a la condició de gènere.

També m'agradaria que ens preguntéssim fins a quin punt hem de parlar sobretot de Drets de Ciutadania i no posar tant l'èmfasi en la diferència, és a dir fins a quin punt nosaltres com a societat estem o no preparats per reconèixer aquests joves i aquests infants com a propis i com a catalans. I una altra qüestió que jo crec que també és important i que treballarem en les intervencions, fins a quin punt estem oferint no referents positius per a aquests nois i per a aquestes noies, referents positius que van des de què vol dir ser musulmà en la societat catalana, que vol dir tenir pertinences múltiples o no a la societat catalana. Perquè al final, els estereotips funcionen i ho sabem, a la societat tant en positiu com en negatiu, però la major part de les vegades quan parlem dels fills i filles de famílies immigrades és perquè estan sota sospita de si estan ben integrats, perquè surten als mitjans de comunicació, perquè hi ha hagut algun fet noticable que acostuma a ser conflictiu etc... Després també parlarem del jove musulmà i mercat de treball amb la Najat de l'Ajuntament del Masnou i finalment intervindran l'Alicia Mesas i la Nùria Riera del Consorci de Benestar Social del Ripollès que iens aportaran reflexions des de Ripoll. No només ens parlaran sobre com ha afectat el que ha passat al Ripoll en el risc en la resta de joves i en la ciutadania en general, sinó també quines accions i quins projectes estan desenvolupant per treballar aquests temes. Esperem per tant tenir molts elements i factors per a la prevenció.

Casal d'Infants del Barri de Raval de Barcelona

Enric Canet, director de Relacions Ciutadanes, coordinador dels Camps de Treball.
Casal d'Infants del Barri de Raval de Barcelona

El que és curiós és que és una taula de gènere i que normalment passa al contrari, estic content que la taula que dóna experiència d'un domini les dones que no és l'habitual, no sé per què hem de parlar sempre els homes. En principi jo crec que fins que les dones no comenceu a tenir més autoritat que poder i l'autoritat la teniu, aquestes coses no s'arreglen bé. En aquesta introducció em sembla que tots estem bastant d'acord. Jo faré la presentació d'una experiència concreta en els camps de treball.

El Casal dels Infants vam començar al barri del Raval a l'any 83. L'any 90 va tenir una alta població que venia del Marroc, amb reagrupació familiar. Això va passar tant al barri del Raval com a Can Anglada de Terrassa, al 95 era el cinquanta per cent de la població infantil del barri. Això ens va donar un bon coneixement de la població marroquina. Nosaltres treballàvem amb infància i joves, amb alguns adolescents, i posteriorment treballem amb joves que provenen dels projectes d'infància del Casal i també amb els joves que van venir a partir de l'any 99 del segle passat. Van venir del Marroc, amagats sota camions, autocars.... No és el mateix un jove que ve amb la família amb reagrupació familiar que no pas un jove que ve sol.

Des de llavors hem treballat moltíssim amb joves, és una línia bastant important del Casal, de la qual aquí teniu els projectes més importants.

PROJECTES DESTACATS

El **Casal Jove Atlas Raval**, és el més antic, és el que té més consolidació. Fa molts anys que s'hi treballa. **Inserció laboral** es fa al barri del Raval, al Casal Jove a Badalona i al Casal Jove de Santa Coloma. També fem inserció laboral al barri de La Mina de Sant Adrià del Besòs i després dos projectes que em sembla interessant tenir-los en compte, el **Servei de Transició a l'Autonomia** dels joves majors de 18 anys als quals se'ls fa un acompanyament cap a l'autonomia. Com a exemple hi ha una experiència molt interessant amb l'Hospital de Sant Pau i aquells joves, en la major part són extutelats. Doncs fem aquest treball en pisos assistits però després amb seguiment durant un temps amb aquells joves en altres pisos més autònoms i després dels projectes al Marroc en el qual treballem també amb entitats que treballen amb joves.

El Casal Jove té aquest projecte de servei de transició a l'autonomia que va començar el 2006 amb tots aquells joves que estem atenent, la major part són joves subsaharians i també marroquins és la població d'origen i en aquests moments estan arribant joves d'altres països de l'Àsia. Després tenim tot el **Programa de Formació i Inserció Laboral** que és molt important en aquests moments, queda molt reduït a certs projectes, per ajudar-los a capacitar-los per la feina o també per obtenir treball i sobretot, estar centrat en projectes a nivell de servei de cambrers de sala o neteja d'habitacions hotels i neteja industrial.

DADES 2016

Dels joves us passo les dades del 2016. Es van atendre 218 joves sempre entre els 15 i els 21 anys. La major part són menors d'edat, i una part majors d'edat amb situacions diferents. Molts d'ells estudien o intenten estudiar alguna cosa i moltes vegades vénen per compte propi, el primer contacte que tenen amb el Casal és buscant algun suport a l'escolarització que els ajudi en temes d'escola. La meitat teòrica són nois i la meitat són noies. Les noies vénen fonamentalment per temes de suport a l'escolarització i després de poca cosa més fan tot el tema d'esports, el tema música. El tema de camps de treball és fonamentalment molt masculí. Si veiem per nacionalitats, més joves del Pakistan i després d'Espanya. Segur que sabeu molt més vosaltres que jo.

ACCÉS AL SERVEI

Molts vénen derivats de centres, del propi entorn escolar dels adolescents al Centre Obert adolescent i altres a ocupació, molts teòricament estudien, alguns treballen, altres no estudien ni treballen. El Casal sí que intenta tenir accions conjuntes i això explica que hi ha una colla d'accions que em semblen interessants tenir en compte en aquest tema de la interculturalitat. Quan nosaltres parlem d'interculturalitat, vol dir als joves del barri, no vull dir els diferents col·lectius dels joves del barri, tampoc és tan fàcil dir que un jove és de Pakistan i d'altres del Marroc, no vénen marcats per això. Jo tinc l'experiència de que mai podrem generalitzar.

El que els fa moure molt és el Carnaval del barri del Raval, l'organitzen bastant els joves del barri. Aquest tema és interessant perquè es va gestar fa una setmana, després del Carnaval oficial i es barregen amb entitats molt diverses com són centres infantils, entitats, grups d'immigració, els filipins, els equatorians, els bolivians, i altres com els grups tradicionals del barri. Tots els grups de música del barri, els grups musicals que toquen les Caramelles etc... Es barreja tothom i això té la seva gràcia. Jo ho recomano, serà a final del mes de febrer, aquest any l'últim després del Carnaval.

Una activitat que també s'ha fet interessant és *Tanja zoom*. Dic que és interessant perquè és un d'aquests projectes que el seu origen és al Marroc. Potser a nosaltres ens falta molt, però jo crec que en general tenim molt a aprendre de l'hemisferi sud i el Marroc en aquells moments va portar un projecte que es deia el *Tanja zoom*, un festival de films diríem social i altres molt petites filmacions que es presenten en un festival en un teatre del Marroc el mes de setembre. Llavors en aquest festival el Casal hi ha intervingut. Van guanyar el mes de maig a Barcelona el BCN zoom i el van anar a presentar al Marroc, a Tànger. Son interessants aquests intercanvis amb el Marroc que hauríem d'anar més.

Aquest any vam fer per primera vegada per primera vegada una trobada de tots els grups de joves de Badalona, de Santa Coloma i del Casal i el Raval. Vam fer una trobada a Comarruga i durant dos dies aquells joves van intercanviar entre ells sobretot el tema de valors. Una cosa que és interessant i que es fa des de l'any 94 és la pujada a peu a Montserrat. La veritat és que no té res a veure a caminar, perquè arribem al peu de les escales, allà davant del l'aeri del cremallera i tal com arribem agafem el cremallera i tornem a baixar. Si s'arriba a temps, perquè tot és una marxa, aquest any eren mig centenar, vénen tots els joves adults i els adolescents que poden a partir dels 14 anys. Alguns menors de tots els llocs on tenim adolescents també del Besòs, Badalona Santa Coloma i els altres. Això és interessant perquè aquest any després de la trobada que es va fer, segur que hi haurà molta més cohesió entre tots. És una pujada de tradició que no té res de religiós.

CAMPS DE TREBALL

Una cosa que hem fet, que en aquests moments funciona i ha funcionat durant tres anys, són els camps de treball. Tenim tres llocs de treball: a Cambrils, treballen sobretot amb gent gran d'un centre geriàtric de Cambrils però fan activitat amb la Salle i també col·laboren amb el municipi en temes de suport al municipi. A Olot, dormen als

Escolapis d'Olot i treballen i col·laboren amb els Escoltes d'Olot i l'Ajuntament d'Olot i a Tavascan col·laboren amb la brigada de l'Ajuntament de Tavascan. Els del Raval Badalona i de Santa Coloma hi van fent torns. Han de fer un Aprenentatge - Servei aportant el coneixement de la població. De Badalona, de Santa Coloma i de barris és interessant i preguntar perquè els d'Olot no saben parlar el castellà i els altres no saben parlar català i això ja és interessant perquè és molt important la interculturalitat, perquè ells poden mirar-se als ulls. Ells estan fent un servei als joves amb els de l'Agrupament Escolta. Els ajuden a netejar i endreçar el cau que tenen que era un antic molí, els ajuden i també a l'Ajuntament. Per tant, ells i els joves d'Olot es poden mirar als ulls. Jo crec que un element fonamental és que qualsevol persona pot aportar la seva experiència i en aquests joves, l'experiència vital dona mil voltes a un jove d'Olot. Per tant, poder parlar de relacions d'igualtat, fins i tot d'amistat, de col·laboració. Portem tres anys i en els tres anys hi ha joves que han vist els tres territoris i per tant, saben que la platja que no té res a veure amb la muntanya, allà tocant diríem a la frontera amb França.

LLIÇONS APRESES

Primer: que a vegades les educadores tenen la sensació que és un camp, que és un campament, és un camp de treball i allà han de pensar, i han de fer unes hores i els nans han de tenir la sensació de que no van a fer vacances, que van a pensar. L'important és la relació amb la població i que es relacionin amb la població, que passegin, que vagin per Olot, per Cambrils, per tal que vegin la població, que se sentin d'aquella població perquè és casa seva. El paper dels joves més grans no pot ser el mateix que el dels més joves. Jo entenc que els joves de 18 a 21 han de prendre responsabilitats respecte als altres. Els joves han de prendre més protagonisme, a vegades se'ls dona tot muntat i vigilar la comunicació. Com a experiència és molt interessant el contacte amb llocs que ells no hi tenen cap relació. Són gent que es queden en el seu món: al barri de Llefià, al barri del Raval, al barri del Fondo Santa Coloma i no es mouen. Això és fonamental, que surtin del seu món.

El grup de joves s'ha d'apoderar com a grup de joves i prendre el protagonisme de la seva vida, de la seva ciutadania. Vull dir que el treball del conjunt per a un projecte jove crec que ens falta al Casal dels Infants. Quin jove volem quan ha sortit del Casal, crec també que hem d'implicar més el voluntariat.

Títol de l'experiència	Casal Joves Atlas Raval
Àmbit d'actuació	Acollida joves immigrants, suport a l'educarització, inserció laboral, lleure.
Perquè és bona pràctica	Perque proporciona el coneixement i l'apertura a altres col·lectius, altres barris i altres cultures. Amplia el món dels joves que altrament no sortirien del barri i el seu grup. Els joves més grans ajuden els més petits.
Localització	Raval, Badalona, Santa Coloma
Nombre de persones que han participat	218 joves de 15 -21 anys (any 2016)
Actors socials	Casal del Raval, Agrupament escolta d'Olot, Ajuntament de Cambrils, Ajuntament d'Olot, La Salle Cambrils, Ajuntament de Tavascan,
Protagonisme dels participants	Participació activa i responsabilitat en l'organització d'activitats.
Equitat de gènere i rol de les dones	No detallat.
Continuïtat del projecte	Continuïtat des del 2006
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	El projecte va néixer al Raval, i s'ha transferit a Santa Coloma i Badalona.
Més informació	https://www.casaldelsinfants.org/

Najat el Drioueche Ben Moussa, experta en gestió de la diversitat i tècnica d'ocupació.
Ajuntament del Masnou

Primer de tot agrair la invitació a l'associació Atlàntida per la meua participació en aquesta taula, quan es van posar en contacte amb mi des de l'entitat per demanar-me si puc aportar la nostra experiència dintre de l'ocupació i en concret el que fem. Quines són les nostres diguem-ne bones pràctiques que considerem que portem a terme amb joves?, i en concret amb el col·lectiu immigrant o fills d'immigrants o com els anomenen les empreses nacionals?.

He cregut que era important poder apropar-vos el nostre dia a dia. Jo treballo a l'Ajuntament del Masnou, treballo a l'Administració pública i treballem tot el dia amb persones i per persones. La tasca que porten a terme no es pot visualitzar, no es pot exportar, perquè el dia a dia ja és complicat i a vegades no tenim espais on podem fer arribar aquells petits èxits que aconseguim. Perquè no tenim espais per poder-ho compartir i crec que aquest espai és idoni, i per aquest motiu reitero que em fa especial il·lusió. Dintre de l'àmbit de l'ocupació i la inserció laboral, un dels sectors de la població més afectat a l'hora d'accedir al mercat de treball conjuntament amb els majors de 45 anys no qualificats, són els joves. I d'aquests joves els que tenen encara més dificultats, són els joves que han nascut en un altre país o els pares van néixer en un altre país, i en concret qui pateix més o qui té més dificultat per accedir al mercat de treball. Jo ho explicaré amb experiències i practiques, sempre amb experiències reals.

**Ajuntament
del Masnou**

LA DISCRIMINACIÓ PER ORÍGEN I CULTURA

Són sobretot els que són musulmans o que la societat considera com a musulmans. No només els considera com a musulmans, sinó que a l'hora de gestionar nosaltres el nostre dia a dia ens trobem amb moltes dificultats per poder treballar o intentar insertar a un jove que la societat o el teixit empresarial considera no nacional. Com és que l'empresari quan li enviem els currículums per poder gestionar una oferta ens diu que no vol no nacionals?, com s'interpreta això?. Com se li explica que aquest o aquell jove, que el seu currículum simplement no se l'han mirat perquè no és nacional, ben bé un demèrit?. Com li expliquem això a un jove, des del que ha de ser un servei local d'ocupació?.

Bé dit això, m'agradaria fer vos una petita explicació de com és el nostre servei, quines som les persones que treballem i diguem-ne de quina manera o quines premisses per treballar bé. Nosaltres som un servei molt petit, som jo que sóc una tècnica, una administrativa i una orientadora laboral que dinamitza un espai que es diu Espai a la Recerca de Feina o el Club de Feina. El que tenim molt clar, i hi ha algú a la sala que ens ha vingut a veure el servei, és que les tres tècniques són les tres persones que estem allà. Treballem amb la premissa de que som treballadors públics, que representem l'Administració local i el nostre principi a l'hora de treballar és treballar amb igualtat de tracte, independentment de la persona que entra per la porta, nosaltres intentem tractar a tots els usuaris. A tots els usuaris per igual, és igual el seu origen, els seus estudis, el seu estatus social. És un usuari que ve al servei i nosaltres ens posem a treballar amb aquesta persona. Per què en el cas dels joves i sobretot als joves diguem-ne que ja tenen prous problemes perquè la societat els agradi o no el fet de ser musulmà i a condició d'aquests igual a ser sospitós o de tenir ja adquirits uns adjectius negatius que l'acompanyen i allà ja tenim acumulats uns estereotips.

El fet de tractar amb igualtat a totes les persones, el fet que mentre s'estan esperant es veu que tenen un tracte igualitari i això canvia molt la relació que es pot establir a l'hora d'iniciar un itinerari, a l'hora d'iniciar un treball, ja sigui en grup o individual. En aquest cas, després condiciona el grau d'èxit que es pot aconseguir.

L'altre tema amb el qual treballem, és l'orientació laboral adient a cada perfil. Què vol dir això?. Estem acostumats a ficar tothom en el mateix sac i sobretot quan es volen tirar endavant projectes o programes no s'analitza com ens

adrecem al perfil dels joves. Quines són les competències, quins estudis tenen, quines són les seves motivacions, sinó que tenim un projecte i necessitem quinze joves i si dona la casualitat que tenim quinze joves dels 15 als 19 anys i són d'origen o de pares marroquins, els fem tots en el projecte sense tenir en compte que potser no els cal a tots aquest projecte, que potser no és adequat per a la persona.

Nosaltres hem tingut una experiència molt positiva amb el Casal dels Infants. És un cas d'èxit que després us explicaré. I per què ha sigut d'èxit?, perquè hem sigut molt curiosos a l'hora dels perfils, ja que “no todo el mundo vale” per omplir un projecte o per aconseguir un número determinat de participants. I quan parlem de l'orientació adient a cada perfil. sempre intentem analitzar les competències de cada persona o de cada jove. A nivell formatiu, si li calen recursos formatius per complementar el seu itinerari o el seu currículum. Si té estudis en el seu país. Intentem explicar-li el tema de les homologacions, on ho pot fer si no ha finalitzat la ESO. Quins són els centres on pot dur a terme les proves d'accés, derivar a programes de Consells Comarcals, com el nostre Consell Comarcal del Maresme o programes locals que nosaltres ja portem a terme i finalment avaluar un cop finalitzat un projecte, o ho hem treballat amb un usuari avaluant realment si ha anat bé o no la intervenció.

REFORÇAR LA MOTIVACIÓ

Un tercer tema amb el qual treballem és el tema de la motivació, de l'empoderament. Nosaltres intentem estar motivats des de les vuit i mitja a les tres del migdia. Ja sé que és complicat, però hem d'haver d'intentar estar nosaltres motivats i motivar a la persona. Perquè realment la societat o el teixit empresarial es dedica a desmotivar al jove o a la persona que està en procés de recerca de feina. El nostre objectiu és ser aquest motor motivador per al procés de recerca de feina. És molt complicat, però és molt important, perquè si treballem amb la persona desmotivats el grau d'èxit serà menor. Per això intentem estar motivats en la nostra intervenció.

Per últim punt, nosaltres som un grup petit i no arribem a tant, tampoc som experts en tots els àmbits d'orientació laboral. Llavors intentem buscar aliances del tercer sector i per això us volia explicar una experiència d'èxit que hem tingut amb el Casal dels Infants. Quan em vaig posar en contacte amb ells l'any passat, en concret amb l'educadora Cristina Cid, perquè veia que ells eren experts en orientació laboral i inserció laboral amb joves, sobretot immigrants de baixa qualificació. Nosaltres no ho érem, no som tan experts i vam demanar i vam signar un conveni de col·laboració amb ells per fer el projecte laboral. El projecte consistia en el tema de la motivació, fer un tastet, de quin és el perfil professional, l'acompanyament d'una orientació laboral molt específica per a joves. Dels 15 joves. 8 eren d'origen marroquí, la resta eren de Sudamèrica i catalans. Aquest projecte va ser d'èxit perquè van finalitzar el projecte 13 i dels 13 del perfil diguem-ne marroquí. En tenim sis que continuen treballant i els hi han renovat el contracte i en algun cas els han fet fixes en el mateix lloc de treball.

ALIANCES I TREBALL EN XARXA

Aquest èxit nosaltres no l'haguéssim aconseguit si no hagués estat gràcies a l'aliança amb una entitat tan gran i tan experta en el tema. Si haguéssim de parlar dels aprenentatges que traïem o que extraïem del nostre treball a l'orientació laboral i acompanyament, a la inserció i la formació dels joves immigrants, auríem de parlar de la creació de vincles. És molt important, crear vincles i crear aliances. Quan treballem amb els joves sobretot si és d'origen immigrant, crees vincles a l'intentar també d'alguna manera restablir o recuperar la confiança que havia perdut en si mateix. Quan nosaltres iniciem un procés d'orientació laboral amb un home, amb un jove, sobretot si és immigrant fill d'immigrants marroquins, la confiança en si mateix ja ve perduda, perquè la societat i el teixit empresarial l'havia rebutjat i d'alguna manera nosaltres el que intentem és treballar diguem-ne la recuperació de confiança en si mateix, amb diferents tallers i l'acceptació d'ell mateix i fer-se fort davant del teixit empresarial.

REBUIG PER PERFIL ISLÀMIC

En això nosaltres ens trobem amb moltes dificultats. Per exemple, a l'hora de gestionar les pràctiques, -perquè som un centre homologat de la Generalitat de Catalunya-, per fer certificats de professionalitat i ens és molt complicat aconseguir pràctiques, sobretot per noies musulmanes que porten el mocador o joves musulmans que són *hipsters* amb barba. Llavors ens és molt complicat, fins al punt que hem de crear estratègies perquè l'empresari es comprometi a provar un alumne en pràctiques. Convèncer a l'empresari que provi en pràctiques o sigui que fora un període d'aprenentatge gratis.

Imagineu-vos un certificat d'atenció sociosanitària, que és per cuidar persones dependents d'institucions, residències, centres de dia. Que ens costi parlar amb la monja encarregada a la casa benèfica. Perquè la noia porta el mocador al cop, el cap tapat. Quan mires a la monja li dius però ja ha fet una formació de quatre mesos, ha superat amb èxit totes les proves teòriques perquè no li dona una oportunitat?.

Per fer les pràctiques, com hem de gestionar aquest conflicte?. Com li diem a la monja?. Però la monja accepta i ens diu que ha de venir amb el mocador blanc perquè van vestides de blanc i ha de venir amb el mocador. S'accepta i ja va amb el mocador blanc, fa les pràctiques ella i tres companyes més, contracten a les dues companyes i a ella no. En l'avaluació de les practiques és una avaluació excel·lent. Quan faig el seguiment de pràctiques, quan truco al responsable de Recursos Humans i em comenta: Jo l'hagués seleccionat a ella però la monja no, s'hauria de treure el mocador.

Actualment la tenim treballant en una causa benèfica. Després de tres mesos i ara la faran fixa, és una feina que ens ha costat molt a tots plegats i tenim molta paciència. Bé això de com les noies van amb el mocador per un servei local d'ocupació, no estic parlant de lligam ni d'una universitat ni un gran centre d'ocupació.

Tenim el cinquè *hipster* que vull explicar. El noi va fer acords amb nosaltres de certificat de professionalitat, d'auxiliar administratiu i com portava barba no hi havia manera d'aconseguir cap empresa per fer pràctiques com administratiu. Llavors la tutora de pràctiques em diu que el millor és que es tregui la barba. Com li expliquem que s'ha de treure la barba?, com li dic jo que és un centre que tu necessites, que té un protocol molt específic i hauries de canviar una mica d'imatge a allà?. Actualment el tenim on ha fet les pràctiques que és un centre esportiu fent de recepcionista i administratiu. Dit això m'agradaria, dir que nosaltres veiem moltes coses que dificulten l'accés al mercat laboral. Veiem joves que es canvien el nom del currículum o et demanen canvis del nom. És trist, és molt trist que tu hagis fet un cicle formatiu de grau superior o una carrera universitària i després d'intentar accedir al mercat de treball com t'han rebutjat sense valorar el teu currículum. "Em pots canviar si us plau el nom del currículum?", això ho diu tot. Tenim noies que pensen que no les truquen i ens demanen que canviem a la base de dades, el nom. I d'altres que simplement ens demanen que no posem el país on han nascut. És trist però si ens ho demana nosaltres ho canviem. Però que hem de fer per canviar aquesta realitat que no deixa de ser complicada per a molts col·lectius i en concret jo estic parlant de joves que estan en procés de recerca de feina, que en algun moment els hem dit que són ciutadans d'igual dret?. Un cop surten per buscar feina, la societat i el teixit empresarial recorda que són diferents. I que tot i haver nascut a Catalunya, són diferents.

Bé deixem clar que és el què podem fer per transformar tot això. Nosaltres intentem fer molta pedagogia social, molta assessorament a l'empresa i a dissenyar estratègies de l'acció sense tenir en compte el nom, la nacionalitat, l'edat, etc. Però no tots els empresaris estan disposats a acceptar-ho. Nosaltres som un servei públic i gestionem una bossa per a tot l'any. No tots els empresaris volen rebre assessorament i acompanyament en el procés diguem-ne de

la gestió, en el procés de selecció de personal, per a diguem-ne d'aquest acompanyament que puguem fer de les empreses.

ACCIÓ TRANSVERSAL I INTERDEPARTAMENTAL

Entre les nostres oportunitats i els reptes claus de futur que hem d'aconseguir, el que primer que tenim és un gran desconeixement de la pluralitat cultural dels joves que hi ha a Catalunya. A vegades no som conscients que som un mosaic de cultures que convivim junts, que interactuen i que tots sumem. No en som conscients, al contrari, pensem com a societat que la diferència resta i no suma. Un dels punts que és important, sobretot si es treballa a l'Administració pública i amb aquest col·lectiu, és que aquests reptes de futur s'han d'establir entre tots els professionals que fan aquesta atenció, és a dir des de Ensenyament, Ocupació, des de Serveis Socials, des de l'escola d'adults, des de Joventut, Participació Ciutadana. De tots els departaments i de totes les àrees. Perquè si no anem així no sol no arribes i crec que per parlar d'èxit haurien de proposar projectes, creure'ns els projectes, executar-los per poder avaluar possibles millores. Nosaltres com a àmbit local fem moltes coses, però es queden en l'àmbit local, no es traspassen, no s'exporten a altres espais. És una llàstima, perquè crec que si compartim experiències segurament compartim també riquesa.

Títol de l'experiència	Club de Feina
Àmbit d'actuació	Orientació i Inserció laboral
Perquè és bona pràctica	Acció transversal i interdepartamental, assessorament i informació a l'empresa perquè entengui el valor aportat, facilita un tracte igualitari.
Localització	El Masnou
Nombre de persones que han participat	No detallat
Actors socials	Ajuntament El Masnou, Consell Comarcal Maresme, Casal del Raval
Protagonisme dels participants	Es fa un procés perquè guanyin confiança i decideixin el seu interès.
Equitat de gènere i rol de les dones	No detallat
Continuïtat del projecte.	Si
Possibilitat d'escalar o transferir l'experiència	Si
Més informació	http://www.elmasnou.cat/temes/accio-social

Reflexions des de Ripoll per un nou model de convivència

Elisabeth Ortega, directora i Núria Riera, tècnica
Consorti de Benestar Social del Ripollès

En primer lloc vull agrair a l'associació Atlàntida per donar-nos lloc a compartir les reflexions del treball que estem fent a Ripoll. Avui havia de venir la directora a acompanyar-nos, però evidentment quan el teu poble es relaciona amb el lloc d'origen d'uns nois i noies que han comès uns atemptats, el concepte del temps fins i tot canvia i la intensitat del treball també varia, perquè es torna tot molt intens i molt diferent del que estàs acostumat a viure.

Per tant, m'acompanya l'Alicia que és psicòloga i que va atendre les famílies dels terroristes i totes les persones i veïns i veïnes de Ripoll que es van veure immersos en un procés psicològic complex, i per tant afegir en valor al fet que poguéis acompanyar-me ella.

Quan Atlàntida ens fa l'encàrrec, contacta amb nosaltres en un moment en què estem immersos en una voràgine espectacular d'esdeveniments i que ens és molt difícil posar ordre. Fins i tot el que estem vivint a nivell d'emocions, com de sensacions, experiències etc... El prisma fins i tot com a professional evidentment et canvia i com a persona també. Nosaltres el que hem intentat avui és posar ordre en aquesta seqüència d'esdeveniments tràgics i també volem pensar en l'embrió de noves oportunitats que estem vivint des de Ripoll. Per tant compartir-ho amb tots vosaltres i amb totes vosaltres des del minut zero en que ens adonem dels atemptats, ens adonem que a Ripoll passaran una sèrie de coses diferents de la resta de llocs on estan vivint també els mateixos esdeveniments. I a partir d'aquí generant les línies de treball que també ens agradaria compartir amb vosaltres, entenem que quants més caps i quantes més mentalitats hi hagin donant voltes sobre una mateixa idea segur que serà un procés més enriquidor per a tots i totes.

L'IMPACTE DELS ATEMPTATS EN LA SOCIETAT DE RIPOLL

Hem intentat fer un, diguem ordre cronològic, de com van succeint els fets i de com es viuen des de Ripoll. En primer lloc, quan ens assabentem dels atemptats a Barcelona, la imatge de les Rambles és la que tothom diu amén. Per tant, els mitjans de comunicació retransmeten aquests atemptats i per nosaltres de Ripoll com en tota la resta del món, entenem tothom estava mirant la tele, ressentint els mitjans de comunicació. Els sentiments són un atemptat terrorista de por, de ràbia i tota aquesta sèrie de sentiments. Veure les Rambles així no és un acte no és una visió agradable per a ningú i per a nosaltres encara menys, però a Ripoll hi ha un segon impacte molt potent que és quan apareix la foto de Driss als mitjans de comunicació. Penseu que Ripoll és un lloc petit, tenim 10.500 habitants, per tant, ens coneixem bastant tots i no és una persona desconeguda per a la gran majoria de nosaltres. Comença un bullici frenètic a les xarxes socials, tenim persones a Ripoll que ens diuen que no pot ser, perquè en Driss és aquí, l'estic veient i he parlat amb ell i no en té ni idea del què està passant. Per tant, hi ha una confusió espectacular i una sensació d'incredulitat. No pot ser el que m'estan dient els mitjans.

El tercer impacte i aquest penso que és un dels més brutals que tenim les persones a Ripoll. A la tarda comencen a aparèixer noms de nanos de Ripoll i augmenta aquest sentiment d'incredulitat. No pot ser, que són companys d'institut, que són col·legues de futbol, amics d'escalada, són companys de feina, veïns i veïnes coneguts, són gent de Ripoll. No pot ser no m'ho crec. No pot ser que estiguin fent això i que siguin ells els autors d'aquests atemptats.

Jo penso que és un dels grans impactes que tenim però arriba el quart impacte. Pocs minuts després de les 8 del vespre, comencen a arribar Mossos, la presència habitual dels quals no hi és a Ripoll. És a dir, són equips especialitzats, són furgons que es diuen ARRO, equips especialitzats de control d'accés armats, amb armes llargues, uniformats, amb cares tapades, amb furgons que comencen a córrer per Ripoll. I aquí la gent de Ripoll que viu aquesta realitat comença a pensar, ostres potser sí que ha passat alguna cosa i que té relació amb Ripoll. El cinquè

impacte és la nit d'aquests equips, més d'altres que s'hi sumen. Entren brutalment a nou domicilis i aquí la sensació de Ripoll comença a ser de pànic. Hi ha una sensació de viure en estat de setge i de no entendre res. Ripoll penseu que és un lloc molt tranquil, que no és com Barcelona, és a dir sona una sirena i tothom es pregunta què ha passat. Per tant, imaginar l'impacte que pot tenir veure tots aquests mossos, que no són persones diguem-ne d'estatura baixeta, sinó que tenen una corpulència i han hagut de passar unes proves físiques per fer la feina que fan, que a més a més van amb la cara tapada i amb armes llargues, que el cordó és en carrers sencers de Ripoll. Hi ha gent que no gosa sortir de casa perquè té el carrer acordonat. La sensació realment és de pànic.

L'activitat normalitzada es paralitza. Hi havia molts professionals que estaven de vacances, evidentment les nostres vacances s'interrompen de manera brutal. Ja s'han interromput de fet el dia 17 però el dia 18 no estic de vacances, he entrat al mòdul de treball. Comencen les coordinacions entre el món local i la Generalitat, comencen un seguit de trucades per veure com es pot gestionar tot això. Jo entenc que de qualsevol lloc on passi es fa la primera detecció de necessitats amb les persones més afectades del territori i comença una pressió mediàtica al·lucinant. Premsa de tot el món des de Canadà fins a Xina, al Jazira, nacional, evidentment també n'hi ha de tots els colors i de tots els sectors. La comunitat musulmana malgrat el que està vivint també sent la necessitat de tenir un posicionament públic en relació amb la condemna dels atemptats, com la gran majoria de persones de Ripoll, i Ripoll a més a més continua ple de forces de seguretat. A part dels Mossos també s'hi suma la Policia Nacional i la Guàrdia Civil. Per tant, increment de la sensació de setge i de pànic que tenen moltes persones. Amb dues fotografies en que el president de l'associació musulmana, està rodejat de micròfons de molts i molts llocs. A part del que ell vivia per haver de gestionar tot això com a president de l'associació, que és del lloc on va sortir l'imam. Quan surten aquests que són familiars dels que van cometre els atemptats, com surten malgrat el dolor que això podia suposar per les famílies, surten i verbalitzen públicament que estan en contra d'aquests atemptats. El 21 dilluns té lloc la primera reunió interdepartamental a Ripoll.

Aquí és quan el món local i la Generalitat es posen a treballar i veuen que tot això és realment molt gros i que hi ha una necessitat imperiosa de coordinar totes les actuacions que es fan. Penseu que estem de vacances. Les escoles no han obert, els serveis estan paralitzats. Per tant, s'ha de reprendre l'activitat diària en breu. I tot això espanta a tothom. Hi ha una necessitat d'intervenció psicològica important i aquí us volíem passar si es veu bé un tall de veu en el qual emergències explica el que va viure. Bé volíem compartir amb vosaltres aquest tall que pensàvem que expressava molt bé aquest procés doble del que vivien moltes persones de Ripoll, sobretot les més relacionades amb l'entorn directe, que provoca això una esquerda social important. Encara ara ho estem vivint. Penseu que dintre de les mateixes famílies hi ha baralles reals, posicions que s'han polaritzat, és a dir no hi ha termes mitjos. El tema dels atemptats radicalitza les posicions de tothom, i per tant de les persones que podrien tenir actituds més o menys racistes. L'acte terrorista comès per persones d'origen musulmà augmenta aquest sentiment de legitimitat en poder expressar i manifestar allò racista que corria més per sota del riu diguem. També per l'altra part, les persones que

donen suport a la comunitat musulmana, també se senten diguem-ne aquí no legitimades i al contrari legitimades perquè no s'entén que unes persones que han comès un acte terrorista hi hagi algú que les pugui defensar.

Això costa d'explicar. Per tant hi ha com un doble sentiment, les persones que hi donen suport en una primera instància senten un sentiment de legitimitat i les persones fins i tot més properes en l'entorn de les famílies viuen un doble sentiment del que a nosaltres ens agrada compartir a través de l'escrit que es va fer, bastant viral els primers dies d'una companya i amiga nostra que es diu Raquel i que exemplifica molt bé aquest sentiment de moltes persones de Ripoll, un breu escrit que ja va córrer per les xarxes:

“Vull explicar coses que no sortiran als diaris ni a la tele, necessito cridar als quatre vents perquè el meu cor està molt trist molt. Mai havia tingut un sentiment tan fort com aquest. Perquè no és racional d'alguna cosa que veus que ha de passar o que forma part de la vida ve d'un altre lloc que no sóc capaç ni de descriure. Aquests nens eren nens com tots, com els meus fills, eren nens de Ripoll, com aquell que pots veure jugar a la plaça, com el que carrega una motxilla enorme de llibres, que et saluda i et deixa passar davant la cua del súper o el que es posa nerviós i somriu a una noia. És cert que mai no ho havia viscut en primera persona i això ha fet que hagi canviat el punt de vista i a més ara ho veig des de l'altre costat i estic destrossada.

Les coses que passen a la tele o a l'altra punta del món, són coses que s'acaben diluint i oblidant i no se sap mai el que és real i acaba guanyant la vida, la ràbia i fins i tot acabem clamant el *“ojo por ojo”* per a castigar aquests actes. Ara tinc una sensació que s'escapa. Sé que aquests dies la balança i el suport es decanta cap a les víctimes, cap als fills perduts, les famílies destrossades, la ciutat de dol. Però no permet explicar-vos i ensenyar-vos l'altra cara de la moneda, la que no surt als diaris. La que no plora en públic, la cançó Silenci que s'empassa les llàgrimes perquè sembla que estigui mal vist plorar per ells. M'heu de permetre ensenyar-vos, dir-vos com eren ells o almenys els nens que vaig conèixer jo. He treballat gairebé tota la meua vida, ara ja tinc 41 anys en el món social a peu de carrer a les trinxeres, com diem nosaltres.

Només aterrar a Ripoll. vaig començar a treballar amb un grup de joves, però hi havia nens gairebé de totes les edats, uns cuidaven dels altres. El més petit tenia uns vuit anys i venia sempre de la mà del seu germà, un germà educat, tímid, amable, bon estudiant, tranquil, a l'escola mai es ficava en embolics. Un nen que sempre m'oferia bosses de quicos per alguna llauminadura que es comprava amb els pocs diners que tenia, hi havia dos germans que sempre es barallaven. El més gran es posava vermell quan entrava aquella nena que li agradava, tot i que mai li va arribar a dir res. Al cap d'un temps van arribar més joves del Nador.

Molts van aprendre les seves primeres paraules i per què no dir ho insults, rescatades de ping pong. Jo també vaig aprendre algunes de la seva llengua. Després venien els germans, les noves generacions, els entremaliats, els d'avui, els vius i el somriure a la boca. Tots anaven creixent i passant etapes, no varen patir en l'adolescència. Encara recordo les llargues xerrades al despatx de la Raquel. “Necessito parlar amb tu”. I allà fèiem les nostres tertúlies i parlàvem del futur pilot, mestre, metge, col·laborador d'una oenagé. Com s'ha pogut esfumar això. Què us ha passat. En quin moment estem per què passin aquestes coses. Teniu tota una vida per davant i mil somnis per complir, això no ha de quedar amb una història més.

Hem d'aprendre, hem de fer un món millor practicant amb l'exemple. Educar en la no violència, transmetent la igualtat, educant a les escoles en els espais oberts, a les famílies. Els actes que heu comès no tenen explicació i no són lícits. La guerra i l'odi no porten enlloc. Mai en nom de ningú ni per a ningú, ni déus ni banderes, és a dir jo només puc dir que tinc el cor trencat.”

En un escrit tan maco com ho va fer la Raquel per exemplificar el que sentien moltes persones, aquests nois de qui parlava eren els mateixos que van cometre els atemptats. Per tant, la incredulitat de moltes persones que ens acompanyi i ens acompanyarà durant deu minuts. Intento fer-ho aquí, entre el rol de l'imam, d'una persona que pensem que va saber jugar un paper clau. Doncs aquí tindríem aquesta carta per investigar i per estirar el fil a veure què en sortiria. Dic malauradament va explotar bé en els fets tràgics. Dic malauradament, no perquè tingui simpaties per ell, sinó perquè penso que com ho va fer no hauríem pogut treure una línia bastant interessant d'investigació i ens hauria pogut donar llum a bastantes de les coses que continuen sent interrogants i no sabem si continuaran d'aquí en endavant.

En tot cas a Ripoll també hi ha una part que reacciona molt positivament. El 26 d'agost es fa una manifestació massiva, un pas endavant en el qual hi ha molts actes de solidaritat, es celebra un ple municipal extraordinari a favor de la pau i en contra del terrorisme. Hi ha nombroses mostres de solidaritat i es crea, jo penso que m'agradaria pensar, que una de les situacions d'empoderament de Ciutadania és a Ripoll, una trobada espontània entre persones i veïns i veïnes que pensaven que des de baix s'havia de fer alguna cosa per canviar aquesta situació i d'aquí neix una associació i una manera de fer molt interessant, que anirem seguint, en aquest temps hi ha un concert per la pau. Girona es posa en contacte amb Ripoll per fer un acte benèfic, també un partit solidari. Per tant, les mostres de solidaritat també hi són i són nombroses i són maques d'ensenyar.

A partir d'aquí comença un procés de treball, pensem que interessant, i serà sobretot el procés que viurem i que hem començat a viure. Es crea un grup motor, arrel d'aquella primera trobada interdisciplinària, aquest grup motor també és interdisciplinari amb l'objectiu de crear un nou model a Ripoll, d'analitzar què ha passat i com ha pogut ser que uns nanos de Ripoll hagin comès uns atemptats terroristes. Intentem fer aquest procés que tot just l'hem iniciat ara a través d'un procés participatiu massiu, és a dir de tècnics, polítics, entitats i ciutadania per a consultar al màxim que puguem, per veure aquest procés d'anàlisi que puguem fer de les causes que van portar aquests nois a cometre aquests atemptats i per poder treballar un canvi de mirada.

HIPOTESI DE TREBALL: NO VA DE RELIGIÓ SINÓ DE SOCIETAT

Per tant, des d'aquest canvi de mirada, nosaltres llencem una hipòtesi de treball que ens agradaria compartir amb tots i totes vosaltres. Aquesta és la hipòtesi de treball que nosaltres estem intentant elaborar des de Ripoll i això ens porta a una sèrie de reflexions que tot i ser una metàfora pensem que aquí sí que realment hi ha molt suc per extreure. No pensem que vagi de religions o de musulmans o de marroquins, sinó que va de la societat. Tots i totes en formem part. Aquí la coresponsabilitat de cadascú de nosaltres hi és i és el que des de Ripoll reivindicuem i posem en valor, la **primera** reflexió que ens plantejem i que volem compartir amb vosaltres, és la de **superar el discurs de l'alteritat**, entenent que va més enllà del nosaltres i vosaltres. És a dir, quan tu construeixes un *nosaltres*, ho fas per oposició a un *altre*, això pensem que separa i segrega. No és la línia que a nosaltres ens agradaria potenciar. Nosaltres pensem que tots formem part d'aquest tot, però cadascú de nosaltres és diferent i aquí ve el tret en qüestió, és a dir: hem d'acceptar la diferència i donar espai a aquesta diferència, reconeixent l'altre perquè pugui exercir la diferència. Entenem que tots i totes tenim punts en comú i que aquests punts en comú poden canviar depenent de la situació.

Aquí tinc un petit vídeo, és molt curt però pensem que exemplifica molt bé aquesta primera línia de treball en què nosaltres ens sentim còmodes i que ens agradaria compartir també amb vosaltres. Aquesta última idea de que tot el que compartim és el que nosaltres volem expressar. Acceptem la diferència, el lloc ens fa diferents, pot canviar i pot ser circumstancial i algunes vegades ens pot separar i altres vegades ens pot unir, però més enllà dels clics de cadascú com ens defineix. Quan tu veus una persona segurament tots i totes vosaltres teniu una imatge de mi només pel fet d'estar aquí. Veure-us us desperta una sèrie de coses però en un altre context potser poden ser diferents i ens poden unir o separar i aquesta és la gràcia de ser persones, que tots tenim una identitat múltiple que la fem jugar en diferents espais i en diferents moments.

La **segona** reflexió és respectar el **dret a l'autonomia**, pensem que també és bàsic, tota societat funciona amb uns paradigmes socialment establerts i prefixats i acceptats. Quan algú intenta sortir d'aquests paradigmes hi ha una pressió social perquè aquesta persona torni a entrar dins de la caixa, del lloc socialment acceptat. Si una persona per exemple, decideix viure al carrer malgrat les conseqüències que això implica, les pressions perquè com a mínim vagi sota un sostre o la persona que està malalta i decideix malgrat tenir una malaltia terminal no fer el tractament. Quines implicacions té això en els cànons de bellesa preestablerts. La dona que decideix anar peluda perquè no li dóna la gana de depilar-se, que implica tot això?. El jove que va amb una estètica skin i tota la ideologia que hi ha al darrere, la dona musulmana que decideix lliurement posar-se un mocador etc, etc. Tenim dret a ser diferents i que se'ns respecti segons les decisions que lliurement prenem, aquesta és la segona reflexió que ens porta a evitar el judici social.

Tercera, igualtat d'oportunitats. La companya ho explicava molt bé i ens ve com anell al dit lo del Sidi Mohamed d'Horta Sant de Joan. Vol dir que la igualtat d'oportunitats no és real, per tant, aquí tenim una línia de treball molt i molt interessant. A mi m'ha quedat la pregunta per la Najat sobre la Llum. Quan va trobar feina es va treure el mocador. Perfecte. Penso que aquesta és la línia, és a dir, si t'obliguen a treure el mocador per treballar com a societat tenim un problema, el tenim les persones que obliguem a treure's el mocador. Quan els joves que van

cometre els atemptats si hi hagués un xec d'integració o complien absolutament tot és a dir el seu nivell de blau era molt alt en referència al vídeo que hem explicat. Tenien estudis acabats, treballaven, tenien amics catalans, participaven de la vida associativa. La integració és això, hi ha un estudi que ens va atrapar molt a posteriori del Ripollès, el Pla Local de Joventut ens parla de joves que se senten buits, de joves, no de joves marroquins, de joves que se senten buits.

Nosaltres el que ens plantejem és intentar fer un pas més enllà i parlar d'un nou model de societat, entenent que ha de ser molt més inclusiva i ha de donar espai i reconeixement a l'altra perquè sigui tal com és. Superem la integració, no va d'integració.

I només per acabar volíem compartir amb tota la realitat que estem vivint. Quan va començar l'Oriol, que mai havia sentit parlar de política, deia que el procés ho impregna tot i nosaltres ens plantejàvem com a provocació final per donar peu al debat. Hi havia una vegada un país groc i vermell qui vivia un procés d'autodeterminació. Hi havia una vegada un jove amb un sentiment de buidor que calia omplir. Un dia va arribar un líder que els va empoderar i els va unir sota una causa que justificava la violència en contra d'uns opressors. És un escenari real.

Context

L'impacte dels atemptats del 17A va sacsejar la societat de Ripoll, i va fer aflorar els recels vers la comunitat musulmana. La gran pregunta és “Com ha pogut passar?”, quan es tractava de nois que participaven i tenien vincles personals amb gent del poble.

Passat el primer moment de shock, es crea un grup motor, interdisciplinari, amb experts i ciutadania, per analitzar què ha passat i elaborar un canvi de mirada

Reflexions

Cal superar el discurs de l'alteritat. Hem d'acceptar la diferència i donar espai a aquesta diferència, reconeixent l'altre perquè pugui exercir la diferència.

Cal respectar el dret a l'autonomia personal. Tenim dret a ser diferents i que se'ns respecti segons les decisions que lliurement prenem.

Cal treballar per la igualtat d'oportunitats. No hi ha una igualtat d'oportunitats real, i la discriminació per perfil ètnic o per aparença musulmana existeix. Mentre hi hagi discriminació hi haurà conflicte.

TORN DE PREGUNTES I REFLEXIONS

Moderadora:

Moltes gràcies per totes les intervencions. Recullo molt ràpidament alguns dels temes claus que han sortit i que són importants a tenir en compte:

- L'escola sola no pot respondre a les necessitats socials.
- És necessari treballar en xarxa i això ens ho explicava tan l'Enric com la Najat.
- La necessitat que els joves siguin ells mateixos protagonistes dels seus processos d'inserció i de les seves trajectòries educatives i d'inserció laboral.

- La importància d'un curs de relacions d'igualtat i de col·laboració comença amb les experiències que ens han explicat.
- El que uneix és el fet de ser joves i no fer-ho per la condició migratòria.
- El compromís que ens explicaven ara darrerament, la darrera intervenció per part de diferents actors socials de refer la fractura social i de treballar per el futur.
- El treball en xarxa que implica recollir i compartir experiències, però alhora també aprofitar el bagatge de la mateixa comunitat i els sabers dels altres.
- La creació de vincles entre joves i amb l'entorn com a motor per combatre els riscos d'exclusió social i això sortia també en les experiències i un altre element que crec que no és menor és la necessitat d'avaluar l'impacte i l'assoliment dels objectius, de les experiències que es desenvolupen.

Al final intuïtivament podem dir si les coses estan funcionant o no si allò que estem fent funciona o no. Però a la pràctica la major part de les experiències que tenim a Catalunya no estan prou avaluades, de tal manera que tenim dificultats per apuntalar quines són les necessitats de futur.

TORN DE PREGUNTES /REFLEXIONS

Jo sóc professora d'una escola d'adults, ha estat molt interessant, sobretot ara a la taula final, perquè s'han ajuntat moltes coses. Per una banda, Najat ha explicat que va haver-hi un procés de selecció que fèiem al mateix centre de formació i un centre de formació a l'escola d'adults i també que hi ha el Servei Municipal d'Ocupació i el Club de Feina, etc., i penso que s'hauria d'anar cap aquí, aconseguir una feina de formiga de qui hagin coses que es puguin anar normalitzant.

El paper dels imams

Respecte al tema de l'imam a mi em va fer reflexionar. Fa temps que a l'escola d'adults faig classes d'alfabetització i tinc els imams, i penso, ostres quin millor nivell de formació tenen, etc. Però, per altra banda estan exercint la seva feina, tenen molta canalla al seu càrrec i tenen més coneixement de la cultura del país, molt sovint de la pròpia llengua. Tenen una visió molt tancada d'allà on viuen.

Factors diferencials

Volia preguntar a la psicòloga, si ens pots explicar que ha vist amb les famílies dels fills que es van immolar i en general quin tipus de consulta tenen, i que arran de l'atemptat, quin tipus de demanda teniu. Volia afegir que el vídeo m'ha agradat molt, però que faltava una variable que és part de la inclusió i per això hem de ser una societat inclusiva també. No hem d'oblidar, en aquest tema, que és un problema també global. L'islam té un problema, els països musulmans tenen un problema molt gran que no té només a veure amb la inclusió o exclusió. Per suposat, nosaltres hem de ser una societat inclusiva. Però penso que tampoc podem reduir tot a dir que la gent s'immola perquè se sent exclosa, perquè hi ha molta gent que se sent exclosa que no acaba fent aquest tipus d'actes. Vull dir que tenim molta feina a fer, que penso que té a veure amb l'organització dels propis països musulmans que no han deixat que la gent faci teologia i ciències, que llegeixi... En fi són els programes de les dictadures, la comunió que fan amb la religió.

Resposta

Les famílies de les víctimes que van patir directament el terrorisme, en aquest doble dol i un impacte molt fort, perquè cap d'elles ni s'imaginava de lluny, moltes d'elles acaben d'arribar del Marroc perquè era el mes d'agost i feien aquests viatges, o senzillament els fills ja tenien una edat deien que anaven a treballar, per tant quan es van trobar tot aquest impacte. Quan comencen a sortir aquests noms i on estan els nostres fills. És un impacte molt fort d'incrèdilitat. Després ve el que ha passat aquí, que hem fet malament i després tota la pressió social, perquè és clar que no s'acaba d'entendre, estan en el doble dol. El meu fill s'ha mort

perquè l'acaben matant però a més a més el meu fill és un assassí i això entrava en un conflicte continu amb les famílies i amb els germans. Penseu que hi ha vint germans més petits. Què va passar amb la comunitat musulmana, la tendència a agrupar-se en aquest cas, la comunitat per pura por. No vull que em diguin que jo sóc també terrorista, les famílies estaven atrinxerades a casa seva amb nens petits que no s'atrevien ni a anar al metge.

Vam tenir que començar a fer la intervenció perquè tenien por al seu propi dol i a més a més tenien por de sortir al carrer. Por a fer una vida totalment normalitzada. Por de la gent, que els dirien, els acusarien. Nosaltres estem en un altre punt dins d'un procés hi ha hagut una altra història, però per a ells setmanes després ningú els va dir que els seus fills havien mort i en realitat es desconeix des d'aquí. Encara no sabien oficialment que estaven morts. Ho sabíem per la tele, passaven imatges, clar que són terroristes si bé passaven imatges dures... Sabeu què és per a la família veure això, és el que han reconegut els cadàvers que no han pogut ni han entès res.

Encara estem lluitant dia a dia amb la pressió i el discurs social que s'està generant, amb aquests estereotips o aquestes mentides que sorgeixen, que si eren de Serveis Socials, que la majoria estaven molt ben inserits, vull dir tot el que s'havia dit, abans no treballaven bé estan molt ben integrats. Bé això és una porta que nosaltres volem veure, realment investigar. Però sí que puc dir el dol per les famílies perquè estan lluitant per aconseguir els cadàvers. Estan lluitant perquè tenen un fill mort i l'altre que està imputat. Estan tan preocupats per l'imputat i no poden fer el dol perquè està mort perquè no saben què passarà amb el que està imputat. Hi ha un cas que sí que han deixat anar i tot el que va implicar, ja tenen una llosa sobre ell, ni poden verbalitzar-ho. Si que ho poden fer treballant amb ells i poden arribar a verbalitzar-ho en algun moment fins i tot a nivell comunitari, per intentar fer com un grup sobretot amb les mares. Ells estan ara molt centrats en poder enterrar els seus fills

En alguns casos no sempre els empresaris ens truquen per demanar disculpes, per dir perdona perquè vaig actuar malament amb els currículums que vàreu enviar de soldador, vaig dir que no eren nacionals i no els volia. El que us he dit sobre el tema de la motivació, cal molta sang freda a l'hora per la sobretot amb una part de l'empresari perquè pots estar dues hores parlant per telèfon de coses bastant absurdes però que tu estàs en contenció de tu mateix, contenció de no contestar malament, contenció de dir que vostè és un xenòfob, no vol una senyora de neteja. Marroquina, perquè és del Marroc i tu demanes una persona amb un any d'experiència per netejar. Vostè demana una treballadora amb un mínim d'un any d'experiència en l'àmbit de la neteja i que tingui carnet de conduir, són les persones que li hem enviat i estan esperant una trucada per a una entrevista, si us plau truqui per fer l'entrevista. Perds molt de temps però crec que els resultats són molt positius. Jo he tingut la sort que des de l'any 79 visc en barris del que seria la immigració andalusa i extremeña de la postguerra espanyola i tinc la sensació que aquesta vivència a mi també m'ha transformat moltíssim, i amb aquesta immigració vam acabar fent un sol poble, perquè potser llavors contra Franco era més fàcil i vam conviure amb aquesta gent. A veure si ara som capaços de deixar-nos també influir i transformar-nos per la població que ha ve. Em sembla que això és la interculturalitat, moltes coses hem de barrejar. Jo vaig aprendre molt dels andalusos tot i ser independentista, i ells ho saben però penso que tots hem d'aprendre tots.

Perdoneu és que m'agrada molt parlar de la unitat i les persones que em coneixen saben que ho aprofito, perquè segurament aquí hi ha molts tècnics de diferents àrees i voldria reiterar el que he dit al principi. És molt important el tracte que doni la persona tècnica a l'usuari quan arribi. Independentment de l'àmbit on estigui. I és molt important la coordinació i anar en línia tots els departaments que treballem amb aquella persona, perquè si no treballem d'aquesta manera si no ens creiem que és possible entre tots, no arribem enlloc, no té èxit amb la nostra intervenció.

Encara que no ens hem plantejat fer cloenda tots hem constatat a través de tot el matí que tenim una colla de reptes pendants, que és molt important el canvi de mirada nostre i del conjunt i per tant dir vos que continuaran treballant el tema. No sé si per una posterior jornada, en tot cas mantindrem el contacte amb tota la gent que ha vingut a participar.

CONCLUSIONS, REPTES, I PROPOSTES DE FUTUR

A les conclusions de les I *Jornades de Bones Pràctiques d'intervenció amb immigració i interculturalitat*, manifestarem que era necessari continuar treballant amb aquest espai de reflexió a partir de les experiències aportades per els professionals i les Institucions administratives i associatives als diferents territoris del nostre país. Creiem que les aportacions de la II Jornada, relacionades amb la construcció identitària analitzada des de diferents perspectives, així com la valoració de les experiències interculturals en diferents espais territorials ens han suposat una contribució important en el fer professional del dia a dia, a la s'ha aprofundit en aquells contextos relacionals que modulen la identitat vegada de cada un de nosaltres i molt especialment dels joves procedents de la immigració.

Des de l'Associació Atlàntida, el contingut debatut en aquestencontre ens referma en la nostra voluntat de continuar treballant per a la societat i pel nostre país, a fi de garantir els drets per a tothom, vetllant alhora pel compliment del deures. Volem contribuir en l'impuls de polítiques integradores que ens permetin avançar en la prevenció dels riscos socials i especialment dels joves, per tal d'aconseguir la igualtat d'oportunitats del fills i filles de la immigració.

A continuació, destaquem entre moltes d'altres, les següents reflexions que ens ajuden en aquest treball preventiu i integrador que passa per esbrinar com es construeixen els processos identitàris, com es desenvolupen i quins son els elements que cal tenir en compte per evitar la radicalització:

- Els plantejaments professionals fruit de l'experiència i conseqüència de la pròpia intervenció, els hem de considerar com a eixos d'actuació per incorporar i compartir els Drets socials en igualtat de condicions per a tots i totes, sense deixar de banda les aportacions necessàries per afavorir la construcció identitària dels nostres adolescents i joves. Hem de treballar per apoderar els joves com a grup, a fi de que puguin prendre el protagonisme de la seva vida.
- Per tant, cal reafirmar-nos en la necessitat de treballar per ajudar i afavorir als joves i adolescents a retrobar-se fàcilment amb una nova identitat, la del país d'acollida, procurant que no hi hagi ruptura generacional, i tampoc un rebuig polític amb la terra que els acull i el seu entorn. Hom es pregunta fins a quin punt com a societat estem preparats per reconèixer aquests joves i infants com a propis i com a catalans. Si veritablement els estem oferint referents positius, i plantejar-los què vol dir ser musulmà en la societat catalana del S. XXI, i què vol dir tenir pertinences múltiples.
- Degut als atemptats succeïts a l'agost del 2017, realitzats sembla ser per, entre d'altres, uns joves musulmans de Ripoll, a la jornada, es varen fer moltes referències a les conseqüències que pot comportar en els processos d'inserció cultural, així com en la radicalització possible entre els joves i la ciutadania, plantejant-se intensament en el debat, si la radicalització de determinats grups, es pot o no detectar i/o preveure; i com es pot treballar davant d'una ideologia religiosa que a voltes és o pot ser molt radical. Aquestes problemàtiques en certa mesura diferents, ens obliguen a repensar el nivell i tipus d'intervenció que caldria portar a terme, i fins a quin punt davant fets tant inexplicables hauríem de treballar amb una mirada diferent que ens permetés obrir la nostra perspectiva davant una realitat que ens colpeja i ens costa comprendre-la
- També hauríem d'analitzar en el marc del possible, les causes que varen portar als nois a la identificació amb el "terrorisme", ja que pel que es va comentar, portaven una vida de plena normalitat i integració a la ciutat.
- Els fets ens porten a constatar el gran desconeixement que en general es té de la pluralitat cultural dels joves de Catalunya. Podem dir que som un "mosaic de cultures". I en conseqüència és necessari treballar transversalment amb tot tipus de professionals (serveis socials, ensenyament, ocupació..) per tal de compartir experiències que ben segur ens permetran compartir la riquesa del coneixement d'una realitat diversa

- Des del convenciment de què el sentit identitari, com s'ha dit repetidament, es construeix des de diferents i canviants entorns i relacions, com és en l'educació de la no violència, afavorint a igualtat d'oportunitats en cada un dels espais oberts, escola, família, barri, transmetent actituds que afavoreixin conductes igualitàries. També hem de recordar que aquest procés ve condicionat per la situació del mercat de treball, en tant en quant les possibilitats de la incorporació al mateix està condicionat, per els que contracten en tant en quan la procedència dels sol·licitants de feina pot jugar negativament (prefereixen els dits “nacionals”) tot i que molts dels sol·licitants, ja han nascut a Catalunya
- No podem tampoc oblidar que és necessari la creació de vincles entre els joves i l'entorn com a motor per combatre els riscos d'exclusió social, i per tant, és important el tracte que doni el professional al jove que arriba, i aquest jove hauria de trobar en tots i cadascú dels departaments que vagi una atenció global, única i de respecte a la seva autonomia, llibertat i manera de ser i pensar.

Per finalitzar voldríem destacar alguns aspectes que constitueixen **reptes** per als professionals que treballen amb els joves immigrants:

- C) Es imprescindible un canvi de mirada sobre la realitat d'aquests joves que ha de condicionar la nostra actuació, per ajudar-los en la construcció permanent del seu procés identitari. Per aconseguir aquest objectiu, ens caldrà reflexionar sobre les condicions que els oferim per assolir situacions d'èxit o de fracàs, d'integració reeixida o de posicionaments radicalitzats i trencadors amb la societat d'acollida.
- D) Com a entitat que entre els seus objectius es troba la formació dels professionals que treballen amb les persones immigrades, i un millor coneixement de la realitat per a poder actuar correctament, creiem que la nostra associació Atlàntida ha de treballar la teorització i conceptualització de la construcció identitària, i en conseqüència, hauria de potenciar estudis empírics sobre els processos de construcció identitària, i sobre els de radicalització a fi de poder-los evitar.
- E) Cada vegada apareixen amb més força manifestacions d'islamofòbia que no tenen cap reflexió ni argumentació raonada que les sustenti. Creiem que davant aquest fenomen, ens resta un llarg camí a recorre en contra de posicionaments irracionals que no ajuden a la convivència, i que ens obliguen a introduir elements de reflexió i evidències que contradiguin arguments sense sentit que son en més d'una ocasió l'origen de la violència.

Rest a doncs, una feina immensa a realitzar que és la de conscienciar a la societat i aportar arguments en favor de la convivència. La nostra associació “Atlàntida, professionals per la Interculturalitat” i la col·laboració de la seva base social poden fer una valuosa aportació en aquest procés transformador vers aquesta convivència que es precisa portar a terme.

En el marc de les nostres publicacions presentem aquest **Quadern Atlàntida número 6**, que recull les aportacions a la Jornada sobre Bones Pràctiques amb Immigració i Interculturalitat, organitzada per la nostra Associació el novembre de 2017.

L'objectiu dels Quaderns és recopilar les aportacions fetes pels participants a les jornades i col·loquis que portem a terme, a fi de que aquests materials siguin útils a les persones compromeses en el seu treball en l'àmbit de la immigració i la interculturalitat.

Amb la col·laboració de